

นโยบายและแนวทางการขับเคลื่อน
การบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

กองส่งเสริมและพัฒนากำลังคน

กรกฎาคม 2564

ก
สารบัญ

หน้า

สารบัญ.....	ก
สารบัญตาราง.....	ข
สารบัญแผนภาพ.....	ค
บทนำ	1
ส่วนที่ 1 ภาพรวมการจัดสรรทุนของประเทศ	3
ส่วนที่ 2 สภาพแวดล้อมการอุดมศึกษาไทย.....	9
ส่วนที่ 3 บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมระดับโลก	15
3.1 บริบทการเปลี่ยนแปลงระดับโลก	15
3.2 ผลกระทบและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19).....	18
3.3 สถานะของประเทศไทยและผลจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก	19
3.4 หมายเหตุภายใต้กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – พ.ศ. 2570).....	19
3.5 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทย	20
3.6 แนวคิดของกรอบแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570)	21
ส่วนที่ 4 ข้อจำกัดและโอกาสการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ.....	22
ส่วนที่ 5 หลักการชี้แนะ (Guiding Principles) เรื่อง ทุนการศึกษา	25
ส่วนที่ 6 นโยบายกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมเกี่ยวกับการขับเคลื่อนทุนการศึกษา	26
ส่วนที่ 7 นโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ ...	29
ส่วนที่ 8 เป้าหมายการดำเนินงาน (OUTPUT OUTCOME)	34
รายชื่อคณะกรรมการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ.....	36

ข
สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่ปีการศึกษา 2562 จำแนกตามระดับและสาขาวิชา ISCED	9
ตาราง 2 แสดงจำนวนนักศึกษารวมในปีการศึกษา 2562 จำแนกตามสาขาวิชา ISCED	10
ตาราง 3 จำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งข้อมูลจำแนกตามประเภทมหาวิทยาลัย	11
ตาราง 4 เปรียบเทียบจำนวนนักศึกษารวม ปีการศึกษา 2551 ปีการศึกษา 2556 และปีการศึกษา 2561	11
ตาราง 5 เปรียบเทียบผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2551 ปีการศึกษา 2556 และปีการศึกษา 2561	12

สารบัญแผนภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 ภาพรวมทุนการศึกษาของประเทศ จำแนกตามหน่วยงานที่จัดสรรทุน โดยแสดงจำนวนผู้รับทุนและอัตรา ร้อยละ.....	3
ภาพที่ 2 จำนวนผู้รับทุนตามระดับการศึกษา จำแนกตามหน่วยงานผู้จัดสรรทุน.....	4
ภาพที่ 3 จำนวนผู้รับทุนที่ศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ จำแนกตามหน่วยงานผู้จัดสรรทุน	4
ภาพที่ 4 จำนวนผู้รับทุนสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษาฯ จำแนกตามระดับการศึกษา และประเภททุน	6
ภาพที่ 5 งบประมาณในการดำเนินงานโครงการตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงปัจจุบัน.....	8
ภาพที่ 6 ความก้าวหน้าในการพัฒนาทุนมนุษย์ของไทย.....	20

บทนำ

การพัฒนาประเทศต้องให้ความสำคัญกับการสร้างทุนทางสังคมให้เข้มแข็งมากขึ้น เพราะจะเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้การพัฒนาในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี เป็นไปได้ด้วยดี การพัฒนาทุนทางสังคมจะเป็นการพัฒนาคนให้มีค่านิยมที่ดีมีความเป็นไทยในทางที่ดีมีคุณภาพ ทุนทางสังคมที่ดีมีมากพอที่จะชักจูงให้สังคมไทยเข้มแข็ง เป็นสังคมที่มีความสามัคคี เป็นภูมิคุ้มกันให้กับการพัฒนาท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่แข่งขันกันอย่างรุนแรง สับสน วุ่นวาย สร้างความไม่แน่นอนที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ ขณะนี้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทุนทางสังคมต้องใช้เวลา เป็นเรื่องทีละเล็กละน้อย ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและรอบคอบ เป็นเรื่องที่ต้องปลูกฝัง และสร้างสำนึก ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติการพัฒนาทุนทางสังคมต้องดำเนินไปให้เกิดความสมดุลกับการพัฒนาในด้านอื่นอันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : การวางแผนพัฒนาประเทศ ตุลาคม 2554)

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มาตรา 7 กำหนดให้กระทรวงฯ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุนและกำกับดูแลการอุดมศึกษา ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ให้มีการพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและให้ดำเนินการวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสหวิทยาการ รวมทั้งจัดให้มีระบบนิเวศและโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เพื่อพัฒนาการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อผลิตกำลังคนระดับสูง เฉพาะทาง และความร่วมมือด้านการทำวิจัยและการสร้างสรรค์นวัตกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบุคคลหรือหน่วยงานในต่างประเทศ

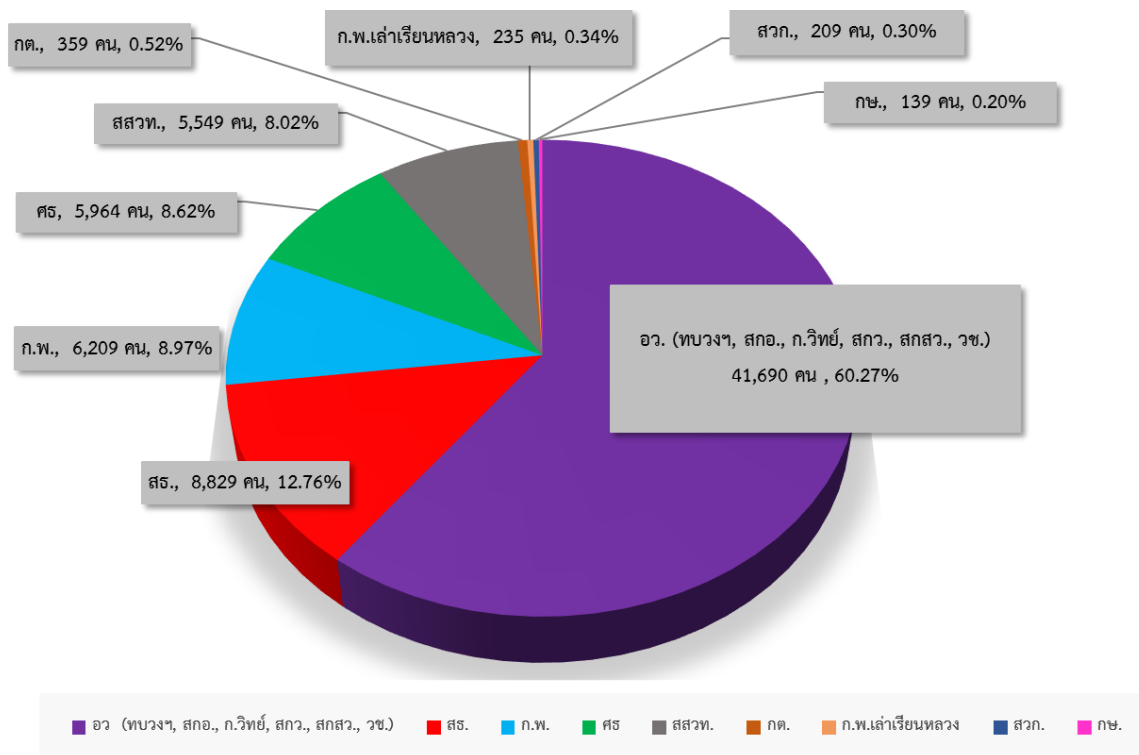
ในการสนับสนุนและส่งเสริมการอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว กลไกหนึ่งสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาฯ ได้ดำเนินการเพื่อกำกับดูแลการอุดมศึกษาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก คือ การจัดสรรทุนการศึกษา ส่วนหนึ่งเพื่อการพัฒนาอาจารย์ ที่จะเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง ทางวิชาการ การวิจัย และทักษะอาชีพ ตามความต้องการของประเทศ ณ เวลานั้น ๆ รวมถึงการให้ทุนการศึกษาเพื่อเพิ่มกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลน และเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประชาชน การดำเนินการที่ผ่านมามีผลลัพธ์ที่ดีระดับหนึ่งในการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา สามารถยกระดับคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาให้เทียบเคียงกับสถาบันอุดมศึกษาระหว่างประเทศ มีส่วนช่วยในการปรับฐานการพัฒนาเศรษฐกิจจากเศรษฐกิจที่มีการเกษตรเป็นฐาน เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ที่ก่อประโยชน์ต่อประเทศชาติ ในภาพรวม ทั้งการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม และการส่งออก อย่างไรก็ตาม มีผู้กล่าวว่า เศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2509) ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2554) นั้นคือ “เศรษฐกิจดี สังคมยังมีปัญหา การพัฒนายังไม่สมดุล” ซึ่งเป็นความท้าทายในการสร้างฐานทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่จะช่วยผลักดันความสำเร็จและสร้างคุณค่าให้แก่การอุดมศึกษาและประเทศชาติในภาพรวม

ในการจัดสรรทุนการศึกษานอกจากกระทรวงการอุดมศึกษาฯ แล้วยังมีหน่วยงานหลักในการให้ทุนการศึกษาแก่บุคลากรเพื่อการพัฒนาประเทศ ได้แก่ สำนักงาน ก.พ. กระทรวง ทบวง กรมอื่นๆ หรือแม้แต่ในกระทรวงการอุดมศึกษาฯเอง ยังมีหน่วยงานในสังกัดหลายหน่วยงานที่เป็นหน่วยบริหารทุนการศึกษา ทั้งนี้การบริหารจัดการทุนการศึกษาที่ผ่านมาได้สนับสนุนการผลิตกำลังคนของประเทศ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ แต่เนื่องจากสถานการณ์ต่าง ๆ มีบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงจำเป็นต้องดำเนินการให้การบริหารจัดการทุนการศึกษาเกิดพลังอย่างเต็มที่และเป็นหนึ่งกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วและบรรลุตามเป้าหมายความคาดหวังซึ่งการดำเนินงานสามารถพัฒนาปรับปรุง แนวทางการจัดสรรทุนของประเทศ ซึ่งยังมีความซ้ำซ้อน ไม่มีเอกภาพ ส่งผลให้การใช้งบประมาณที่มีอยู่จำกัด ขาดประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงเห็นควรให้มีการจัดทำนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาประเทศให้มีเอกภาพ มีทิศทางการจัดสรรทุนที่ชัดเจนรองรับความเปลี่ยนแปลง และความต้องการของประเทศได้อย่างทันเวลา สะท้อนภารกิจของอุดมศึกษาที่จะเป็นกลไกในการขับเคลื่อน การพัฒนาประเทศ ในฐานะเป็นมันสมองอย่างแท้จริง

ส่วนที่ 1 ภาพรวมการจัดสรรทุนของประเทศ

ประเทศไทย ได้มีการจัดสรรทุนตามความต้องการของส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ มาอย่างยาวนาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไปตามความต้องการของหน่วยงานและโครงการ โดยสำนักงาน ก.พ. ได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลทุนการศึกษาจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลผู้รับทุนการศึกษาของประเทศ จากข้อมูลทุนการศึกษาในระบบฐานข้อมูลของสำนักงาน ก.พ. ตั้งแต่ปี 2520 - 2562 รายละเอียดตามภาพ ดังนี้

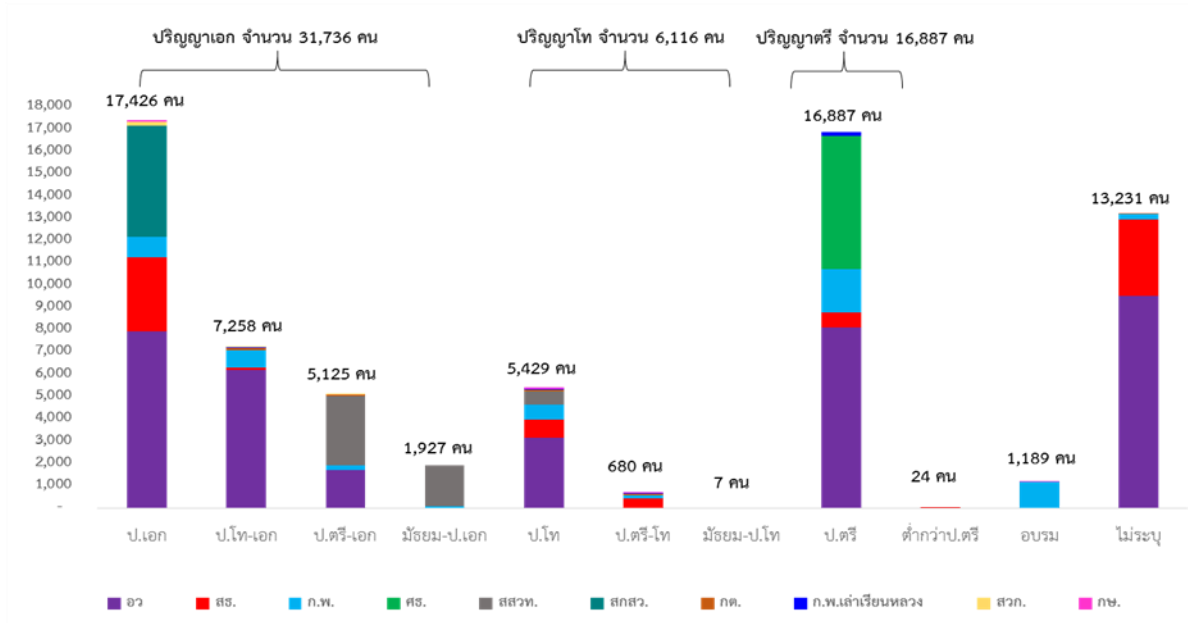
ภาพที่ 1 ภาพรวมทุนการศึกษาของประเทศ
จำแนกตามหน่วยงานที่จัดสรรทุน โดยแสดงจำนวนผู้รับทุนและอัตราร้อยละ

ที่มา : สำนักงาน ก.พ. ตั้งแต่ปี 2520 - 2562

จากภาพที่ 1 พบว่ากระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาเป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 41,690 คน คิดเป็นร้อยละ 60.27 ของประเทศ

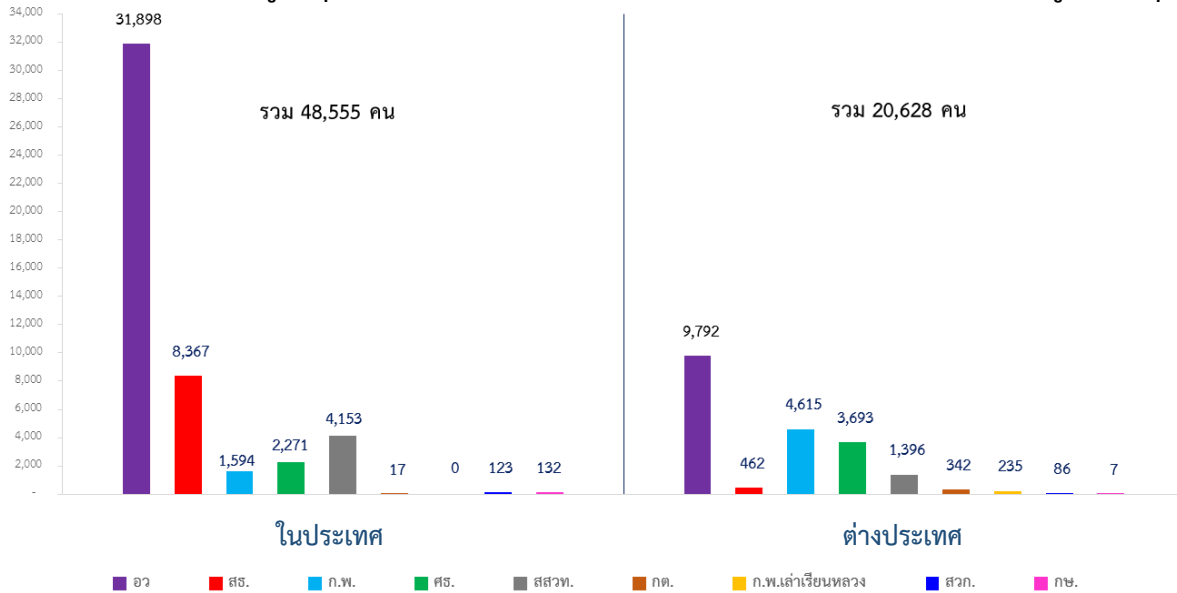
ภาพที่ 2 จำนวนผู้รับทุนตามระดับการศึกษา จำแนกตามหน่วยงานผู้จัดสรรทุน

ที่มา : สำนักงาน ก.พ. ตั้งแต่ปี 2520 - 2562

จากภาพที่ 2 พบว่าจำนวนผู้รับทุนส่วนใหญ่จะรับทุนศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี จนถึงระดับปริญญาเอก โดยลำดับสูงสุด คือ ระดับปริญญาเอก จำนวน 31,736 คน ลำดับที่สอง คือ ระดับปริญญาตรี จำนวน 16,887 คน และลำดับที่สาม คือ ระดับปริญญาโท จำนวน 6,116 คน

ภาพที่ 3 จำนวนผู้รับทุนที่ศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ จำแนกตามหน่วยงานผู้จัดสรรทุน

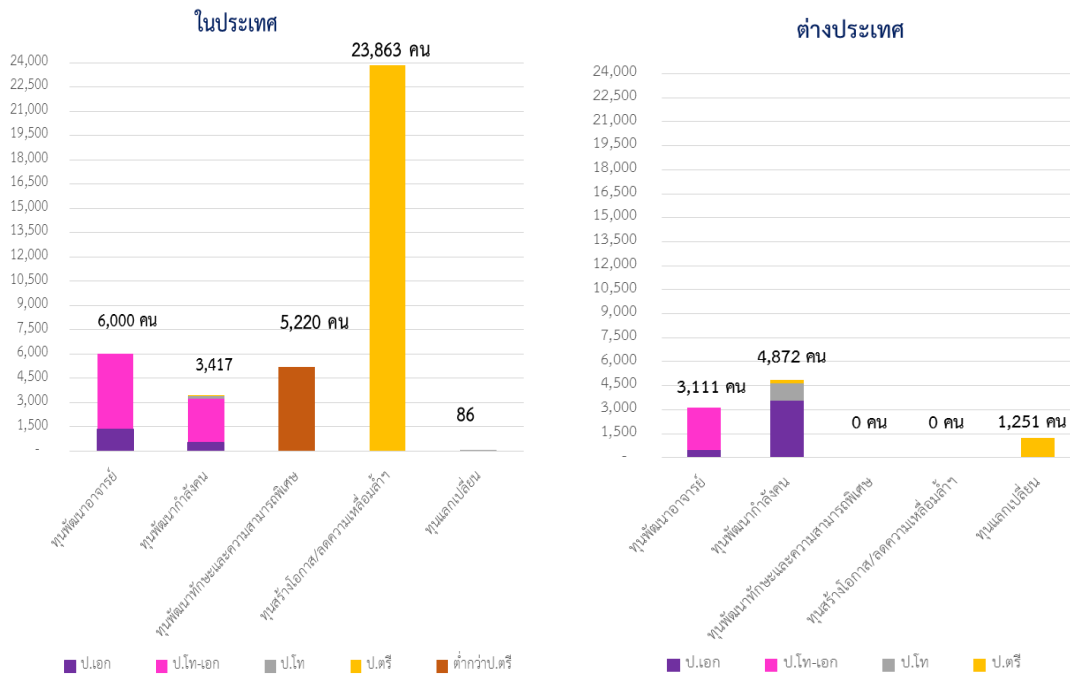
ที่มา : สำนักงาน ก.พ. ตั้งแต่ปี 2520 - 2562

จากภาพที่ 3 พบว่า การจัดสรรทุนส่วนใหญ่จะจัดสรรทุนให้ศึกษาต่อในประเทศมากกว่า ต่างประเทศ และการจัดสรรทุนจะเน้นการพัฒนาทางการศึกษา และการสาธารณสุข

จากภาพรวมของประเทศดังกล่าว การสนับสนุนทุนการศึกษาจะทำให้เกิดการพัฒนากำลังคนในด้านต่างๆ การให้ความสำคัญกับการสร้างและพัฒนาคนจะทำให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ตามมา เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ก็จะมี ความเข้มแข็งขึ้น ดังนั้น กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้ โดยได้ดำเนินโครงการสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการและบุคลากร ได้ไปศึกษาต่อทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อผลิตและพัฒนา กำลังคนที่ตอบโจทย์ความต้องการของประเทศ ยกกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้ง ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ ความสามารถ กำลังคนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม และมีศักยภาพที่สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1. ทุนพัฒนาอาจารย์ ได้แก่ โครงการทุนพัฒนาอาจารย์และบุคลากรสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทุนพัฒนาอาจารย์สาขาขาดแคลน (16 สาขา) โครงการผลิตและพัฒนาอาจารย์ โครงการพัฒนาอาจารย์ตามความต้องการของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เป็นต้น
2. ทุนพัฒนากำลังคน ได้แก่ โครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) โครงการพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ (ทุนเรียนดีวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย) โครงการสร้างบัณฑิตพันธุ์ใหม่และกำลังคนเพื่อตอบโจทย์ภาคการผลิตตามนโยบายปฏิรูปอุดมศึกษาไทย โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โครงการผลิตแพทย์เพิ่ม และโครงการสนับสนุนนักเรียนทุนรัฐบาลทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
3. ทุนพัฒนาทักษะและความสามารถพิเศษ ได้แก่ โครงการสนับสนุนการจัดตั้งห้องเรียนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน โดยการกำกับดูแลของมหาวิทยาลัย (ระยะที่ 2) และโครงการสนับสนุนการจัดตั้งห้องเรียนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน โดยการกำกับดูแลของมหาวิทยาลัย (ระยะที่ 3)
4. ทุนสร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ได้แก่ โครงการกองทุนการศึกษา ระดับอุดมศึกษา โครงการทุนการศึกษาเฉลิมราชกุมารี โครงการทุนอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการสานฝันการกีฬาสู่ระบบการศึกษาจังหวัดชายแดนใต้ โครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน สำหรับผู้รับทุนที่ศึกษาต่อในประเทศ เงินอุดหนุนทางการศึกษาสำหรับนิสิต นักศึกษาพิการในระดับอนุปริญญาและระดับปริญญาตรี และทุนการศึกษาจากหน่วยงานและบริษัทเอกชน
5. ทุนแลกเปลี่ยน ได้แก่ โครงการ ASEM Work Placement โครงการ Asian International Mobility for Students (AIMS) Programme (ทุนแลกเปลี่ยนนักศึกษาในระดับปริญญาตรี) โครงการ DUO – Thailand Fellowship Programme (ทุนแลกเปลี่ยนนักศึกษาในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา) และโครงการ Thailand Scholarships (ทุนการศึกษาสำหรับประเทศเพื่อนบ้าน)

ภาพที่ 4 จำนวนผู้รับทุนสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษาฯ จำแนกตามระดับการศึกษา และประเภททุน

ที่มา : อว. ข้อมูลตั้งแต่ปี 2520 - 2563

การดำเนินงานด้านทุนการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา ได้ทำให้เกิดการสร้างและการพัฒนากำลังคนของประเทศ ผลิตบุคลากรที่ตอบสนองทิศทางการพัฒนาได้ในระดับหนึ่ง รวมทั้งบุคลากรต่าง ๆ เหล่านี้ได้ปฏิบัติงานในสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ระบบทุนการศึกษาที่มีอยู่ยังไม่ตอบโจทย์การพัฒนากำลังคนระดับสูงเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติอย่างเต็มที่ ซึ่งขาดการวางแผนและพัฒนากำลังคนที่ชัดเจน ขาดข้อมูลที่สำคัญและการเชื่อมโยงข้อมูล ขาดกลไกการติดตามผู้รับทุนที่มีประสิทธิภาพ ขาดการส่งเสริมและใช้ประโยชน์จากผู้รับทุนอย่างเป็นระบบทำให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่เต็มศักยภาพ รวมทั้งขาดข้อมูลความต้องการกำลังคนในอนาคต กระทรวงการอุดมศึกษาฯ จึงเห็นควรดำเนินการด้านทุนการศึกษาในช่วงต่อไป โดยปรับปรุงแบบแผนและวิธีการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณและการบริหารทุนพัฒนากำลังคน และทุนการศึกษาที่ดำเนินการอยู่มีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการสนับสนุนการพัฒนากำลังคนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) และตอบโจทย์ความต้องการของประเทศ จึงได้จัดกลุ่มทุนการศึกษาดังกล่าวจากลักษณะโครงการที่มีความสำคัญ เป็นโครงการที่กระทรวงฯ เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการ และยังคงดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งนำเสนอภาพรวมงบประมาณในการดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงปัจจุบัน เพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษาฯ โดยจำแนกได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

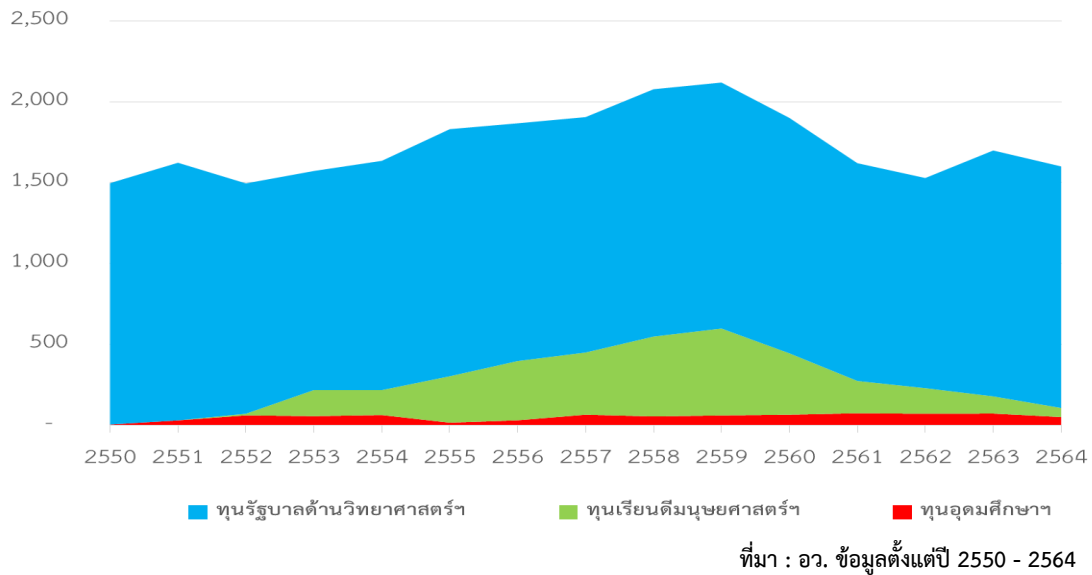
1. ทุนพัฒนากำลังคน เป็นการให้ทุนประเภทที่มีสัญญาผูกพันขาดใช้ทุน และให้ทุนในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ หรือเป็นสาขาวิชาที่ขาดแคลนและเป็นความต้องการของหน่วยงาน จำนวน 2 โครงการ ได้แก่

1.1 โครงการสนับสนุนนักเรียนทุนรัฐบาลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทุนที่จัดสรรตามความต้องการในการพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยส่งนักเรียนทุนไปศึกษาวิชาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ระดับปริญญาตรี โท เอก ในสาขาวิชาต่างๆ ที่เป็นความต้องการของประเทศ เพื่อรองรับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของอุตสาหกรรมภาคการผลิตและบริการ อุตสาหกรรม 4.0 และประเทศไทย 4.0 เพื่อนำประเทศไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ 2533 – 2575 แบ่งเป็น 5 ระยะ และมีเป้าหมายในการจัดสรรทุน จำนวน 6,188 ทุน ภายในวงเงินทั้งสิ้น 44,500,260,000 บาท (สี่หมื่นสี่พันห้าร้อยล้านสองแสนหกหมื่นบาท) ซึ่งได้ดำเนินการจัดสรรทุนไปแล้ว จำนวน 5,193 ทุน ปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการจัดสรรทุนโครงการฯ ระยะที่ 4

1.2. โครงการพัฒนากำลังคนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ทุนเรียนดีมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย) โดยจัดสรรทุนการศึกษาระดับปริญญาเอก และปริญญาโท-เอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2564 จำนวน 1,160 ทุน ภายในวงเงินงบประมาณรวมทั้งสิ้น 6,412,250,000.- บาท (หกพันสี่ร้อยสิบสองล้านสองแสนห้าหมื่นบาท) และได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ขยายระยะเวลาดำเนินการโครงการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2570 ตามจำนวนทุนคงเหลือ 637 ทุน ภายในวงเงินงบประมาณคงเหลือของโครงการฯ 3,544,133,403.- บาท

2. ทุนการศึกษา เป็นการให้ทุนประเภทที่ไม่มีสัญญาผูกพันขาดใช้ทุน ได้แก่ โครงการทุนอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการสนับสนุนทุนการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในประเทศให้แก่เยาวชนที่มีภูมิลำเนาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่สามารถสอบเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาได้ให้เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา และเยาวชนที่สามารถสอบเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาได้และศึกษาในสาขาวิชาขาดแคลนในพื้นที่ โดยสนับสนุนเงินทุนการศึกษาให้แก่ผู้รับทุนคนละ 40,000 บาท ต่อปีการศึกษา ซึ่งได้ดำเนินการมาแล้ว 3 ระยะ (ปีการศึกษา 2550–2563) ภายในวงเงินทั้งสิ้น 753,634,400.- บาท (เจ็ดร้อยห้าสิบล้านสามหมื่นสามพันสี่ร้อยบาท) โดยมีรูปแบบการสนับสนุนทุนการศึกษาปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการจัดทำโครงการฯ ในระยะที่ 4 ปีการศึกษา 2565 – 2569 เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 500 ทุน ต่อปี ภายในวงเงินรวมทั้งสิ้น 419,500,000.-บาท (สี่ร้อยสิบเก้าล้านห้าแสนบาท)

ภาพที่ 5 งบประมาณในการดำเนินงานโครงการตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงปัจจุบัน

จากภาพที่ 5 พบว่าโครงการสนับสนุนนักเรียนทุนรัฐบาลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและเป็นจำนวนมากที่สุดจากทั้งสิ้น 3 โครงการ โครงการทุนอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับงบประมาณน้อยที่สุดและเป็นโครงการที่ไม่มีสัญญาผูกพันการขอใช้ทุน

ส่วนที่ 2 สภาพแวดล้อมการอุดมศึกษาไทย

2.1 ในเชิงปริมาณ ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 156 แห่ง จำแนกเป็น 5 ประเภท คือ สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ จำนวน 26 แห่ง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 11 แห่ง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 9 แห่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 38 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 72 แห่ง นอกจากนี้ยังมีสถาบันอุดมศึกษาออกสังกัด กระทรวงการอุดมศึกษา อีกมากกว่า 10 แห่ง เช่น โรงเรียนเสนาธิการทหารบก มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า วิทยาลัยพยาบาลของกองทัพ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี สถาบันการบินพลเรือน สถาบันการพลศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สถาบันพระบรมราชชนก วิทยาลัยการชลประทาน ฯลฯ ที่จะต้องจัดส่งข้อมูลจำนวนนักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษาให้กับกระทรวงการอุดมศึกษา ซึ่งในปี 2562 สถาบันอุดมศึกษา จำนวน 164 แห่ง จำแนกเป็นสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา จำนวน 153 แห่ง (สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 84 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 69 แห่ง) สถานศึกษา ออกสังกัด จำนวน 11 แห่ง ได้จัดส่งข้อมูลนักศึกษาใหม่ ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 428,511 คน จำแนกรายสาขา และระดับการศึกษาได้ ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนนักศึกษาเข้าใหม่ปีการศึกษา 2562 จำแนกตามระดับและสาขาวิชา ISCED

สาขาตาม ISCED	ต่ำกว่า ปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี	รวมทั้งสิ้น
การศึกษา	1,426	30,117	5,314	36,857
มนุษยศาสตร์และศิลปะ	52	51,456	2,554	54,062
สังคมศาสตร์ สื่อสารมวลชนและข้อมูล	-	33,702	2,323	36,025
บริหารธุรกิจการจัดการและกฎหมาย	3,751	129,965	14,453	148,169
วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และสถิติ		16,694	2,153	18,847
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	157	16,009	797	16,963
วิศวกรรมการผลิตและการก่อสร้าง	2,899	53,515	3,160	59,574
เกษตรศาสตร์ ป่าไม้ ประมงและสัตวแพทย์	270	9,705	773	10,748
สุขภาพและสวัสดิการ	1,402	24,636	2,647	28,685
การบริการ	234	17,780	567	18,581
รวมทั้งสิ้น	10,191	383,579	34,741	428,511

ที่มา : ระบบสารสนเทศอุดมศึกษา สป.อว.

ตาราง 2 จำนวนนักศึกษารวมในปีการศึกษา 2562 จำแนกตามสาขาวิชา ISCED

สาขาตาม ISCED	ต่ำกว่า ปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี	รวมทั้งสิ้น
การศึกษา	3,329	146,675	18,470	168,474
มนุษยศาสตร์และศิลปะ	122	200,308	8,065	208,495
สังคมศาสตร์ สื่อสารมวลชนและ ข้อมูล	51	147,270	9,274	156,595
บริหารธุรกิจการจัดการและกฎหมาย	8,170	491,864	51,980	552,014
วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และสถิติ	-	61,642	9,729	71,371
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	381	60,733	3,316	64,430
วิศวกรรมการผลิตและการก่อสร้าง	6,393	204,130	13,501	224,024
เกษตรศาสตร์ ป่าไม้ ประมงและ สัตวแพทย์	588	40,765	4,015	45,368
สุขภาพและสวัสดิการ	3,235	108,128	9,128	120,491
การบริการ	444	74,908	2,189	77,541
รวมทั้งสิ้น	22,713	1,536,423	129,667	1,688,803

ที่มา : ระบบสารสนเทศอุดมศึกษา สป.อว.

(หมายเหตุ : ข้อมูลปีการศึกษา 2563 ยังไม่สมบูรณ์ และยังไม่เริ่มปีการศึกษา 2564)

เมื่อเทียบสัดส่วนนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี : สาขาด้านสุขภาพและสวัสดิการ พบว่ามีจำนวนร้อยละ 69:24:7 หรือ คิดเป็น ร้อยละ 69 : 31 เมื่อเทียบสัดส่วนระหว่างนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (รวมวิทยาศาสตร์สุขภาพ) สัดส่วนนี้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยจากนักศึกษารวมปี 2551 (ร้อยละ 71 : 29) และนักศึกษารวมปี 2556 (ร้อยละ 70 : 30)

เนื่องจากกลุ่มประชากรช่วงอายุ 18 – 22 ปี ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก (Age Group) ของการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีแนวโน้มลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการรับนักศึกษาเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งภาพนักศึกษารวม และผู้สำเร็จการศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2551 ปีการศึกษา 2556 และปีการศึกษา 2561 สะท้อนภาพการหดตัวของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษาฯ ซึ่งมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งข้อมูล และจำนวนนักศึกษารวมและผู้สำเร็จการศึกษา ดังนี้

ตาราง 3 จำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งข้อมูลจำแนกตามประเภทมหาวิทยาลัย

ประเภทสถาบันอุดมศึกษา	สถาบันที่ส่งข้อมูลนักเรียนรวม			สถาบันที่ส่งข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษา		
	ปีการศึกษา 2551	2556	2561	2551	2556	2561
สถาบันอุดมศึกษาในกำกับ (26)	22	25	26	18	14	26
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (11)	11	11	11	9	4	11
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (9)	9	9	9	9	3	9
มหาวิทยาลัยราชภัฏ (38)	34	35	38	35	19	38
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน (72)	50	56	68	29	20	69
รวมทั้งสิ้น (156)	126	136	152	100	60	153

ที่มา : ระบบสารสนเทศอุดมศึกษา สป.อว

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงจำนวนที่มีอยู่จริงในปัจจุบัน

ตาราง 4 จำนวนนักเรียนรวม ปีการศึกษา 2551 ปีการศึกษา 2556 และปีการศึกษา 2561

สาขาวิชา จำแนกตาม ISCED	ปีการศึกษา 2551	ปีการศึกษา 2556	เพิ่ม/(ลด) จากปี 2551	% เพิ่ม/(ลด) จากปี 2551	ปีการศึกษา 2561	เพิ่ม/(ลด) จากปี 2551	% เพิ่ม/(ลด) จากปี 2551
การศึกษา	103,021	226,893	123,872	120.24%	174,186	71,165	69.08%
มนุษยศาสตร์และศิลปะ	143,908	235,305	91,397	63.51%	213,674	69,766	48.48%
สังคมศาสตร์, บริหารธุรกิจและกฎหมาย	912,415	944,643	32,228	3.53%	757,295	(155,120)	(17.0%)
วิทยาศาสตร์	185,713	233,537	47,824	25.75%	155,220	(30,493)	(16.4%)
วิศวกรรมศาสตร์	169,896	207,194	37,298	21.95%	222,202	52,306	30.79%
เกษตรศาสตร์	47,369	54,882	7,513	15.86%	48,994	1,625	3.43%
สุขภาพและสวัสดิการ	102,337	131,649	29,312	28.64%	128,631	26,294	25.69%
บริการ	54,019	81,297	27,278	50.50%	92,463	38,444	71.17%
รวมทั้งสิ้น	1,718,678	2,115,400	396,722	23.08%	1,792,665	73,987	4.30%

ที่มา : ระบบสารสนเทศอุดมศึกษา สป.อว.

จะเห็นว่าจำนวนนักศึกษารวมในช่วงทศวรรษ 2551 – 2561 มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก จาก 1,718,678 คน เป็น 1,792,665 คน ถึงแม้จำนวนนักศึกษาในด้านสังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจและกฎหมายจะมีจำนวนลดลงตามนโยบาย แต่ก็ไม่ได้เพิ่มสัดส่วนสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ต่อสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ตาราง 5 ผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2551 ปีการศึกษา 2556 และปีการศึกษา 2561

สาขาวิชาตาม ISCED	2551	2556	เพิ่ม(ลด) จากปี 2551	% เพิ่ม/(ลด) จากปี 2551	2561	เพิ่ม/(ลด) จากปี 2551	% เพิ่ม/(ลด) จากปี 2551
การศึกษา	20,737	19,724	(1,013)	(4.88%)	36,525	15,788	76.13%
มนุษยศาสตร์และ ศิลปะ	24,864	24,913	49	0.197%	35,670	10,806	43.46%
สังคมศาสตร์, บริหารธุรกิจและ กฎหมาย	146,781	112,261	(34,520)	(23.52%)	144,632	(2,149)	(1.5%)
วิทยาศาสตร์	35,259	30,347	(4,912)	(13.93%)	30,999	(4,260)	(12.1%)
วิศวกรรมศาสตร์	33,802	28,580	(5,222)	(15.45%)	43,999	10,197	30.17%
เกษตรศาสตร์	9,338	7,428	(1,910)	(20.45%)	10,443	1,105	11.83%
สุขภาพและสวัสดิการ	16,566	14,847	(1,719)	(10.38%)	24,781	8,215	49.59%
บริการ	11,407	10,770	(637)	(5.58%)	16,886	5,479	48.03%
รวมทั้งสิ้น	298,754	248,870	(49,884)	(16.70%)	343,935	45,181	15.12%

ที่มา : ระบบสารสนเทศอุดมศึกษา สป.อว

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มสาขาวิชาจะพบว่า กลุ่มสาขาทางการบริการมีการขยายตัวประกอบกับมีแนวโน้มที่ดีเมื่อกลุ่มสาขาวิศวกรรมศาสตร์อันเป็นกลุ่มที่จะตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาของประเทศในอนาคตมีการขยายตัวมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มสาขาที่ต้องเร่งผลักดันให้ผู้เรียนสนใจและเห็นประโยชน์ที่จะเติบโตในสายอาชีพ (Career Path) คือ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และสุขภาพและสวัสดิการที่พบว่ามีการหดตัวและชะลอการขยายตัว ด้วยเหตุที่ต้องเร่งผลักดันเนื่องมาจากกลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มที่คาดการณ์ว่าจะตอบโจทยการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้น อุดมศึกษาในบทบาทการผลิตกำลังคนจะมีส่วนผลักดันสัดส่วนสาขาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ให้เกิดดุลยภาพ โดยนำโจทย์ปัญหาดังกล่าวไปกำหนดการวางแผนเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนให้ชัดเจนเพื่อให้ทรัพยากรบุคคลที่มีจำนวนจำกัดสามารถได้รับการพัฒนาในสาขาที่ตรงกับความต้องการจากภาคอุตสาหกรรมและบริการได้อย่างตรงทิศทาง อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาอัตราการว่างงานและผลักดันศักยภาพการแข่งขันของประเทศได้อย่างแท้จริง

2.2 ในเชิงคุณภาพ แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564 – 2570 ได้ศึกษาวิเคราะห์คุณภาพระดับอุดมศึกษา ซึ่งพบว่า ในการวิเคราะห์คุณภาพบัณฑิตจากรายงานสภาพปัญหาแรงงานของสถานประกอบการที่ต้องการใช้บัณฑิตแต่ไม่สามารถคัดเลือกได้ แต่ขณะเดียวกันยังคงปรากฏอัตราว่างงานของบัณฑิตอยู่ จึงสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาช่องว่างระหว่างระดับความสามารถของบัณฑิตกับความต้องการของสถานประกอบการ อีกทั้ง นายจ้างยังมีมุมมองต่อคุณสมบัติของบัณฑิตที่ยังขาดทักษะคนและสังคม (Soft Skills) โดยเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการวิจัย พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งการผลิตผลงานวิจัยทางวิชาการ รวมถึงการนำงานวิจัยไปถ่ายทอดเพื่อใช้ประโยชน์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ยังคงกระจุกตัวอยู่เพียงบางสถาบันและในขณะเดียวกันบางสถาบันไม่มีผลงานในระดับนานาชาติ ประกอบกับมีปัญหาความสมดุลระหว่างภาระงานวิจัยกับภาระงานสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา อีกทั้ง ศักยภาพด้านการวิจัยยังคงเป็นอุปสรรค ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้เกิดการแข่งขันในระดับสากลหรือนานาชาติ มากยิ่งขึ้น จึงทำให้ผลการจัดอันดับ (University Ranking) ของสถาบันอุดมศึกษาไทยในเวทีโลกเป็นส่วนสะท้อนคุณภาพได้เช่นกัน ซึ่งผลการวิเคราะห์อันดับมหาวิทยาลัยในโลก พบว่าอันดับมหาวิทยาลัยไทยมีแนวโน้มลดลงจากการจัดอันดับของ QS และ THE แต่ในบางสาขาวิชามีแนวโน้มอันดับที่ดี

2.3 ในเชิงนโยบาย

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้จัดทำแผนด้านการอุดมศึกษา เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564 - 2570 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “อุดมศึกษา สร้างคน สร้างปัญญา เพื่อพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน” เพื่อให้การอุดมศึกษา มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ และทิศทางการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเป็นกลไกหลัก โดยแผนด้านการอุดมศึกษา ได้วางยุทธศาสตร์หลักไว้ 3 ประการ ประกอบด้วย 1) **ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคน** เพื่อสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพและปริมาณรองรับการพัฒนาประเทศและการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลก 2) **ยุทธศาสตร์การส่งเสริมระบบนิเวศวิจัย** เพื่อให้งานวิจัยสามารถสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และ 3) **การจัดระบบอุดมศึกษาใหม่** เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีสมรรถนะตรงตามอัตลักษณ์/จุดแข็ง เพื่อให้เกิดคุณภาพในระบบอุดมศึกษา ที่จะส่งผลให้ประเทศไทยก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) เป็นประเทศพัฒนาแล้ว โดยได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติในส่วนของยุทธศาสตร์ที่ 1 : การพัฒนาศักยภาพคน (Capacity Building) ดังนี้

แนวทางที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อให้ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวผู้มีรายได้น้อย ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสตลอดจนผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพสูง สามารถประกอบอาชีพ มีรายได้เพียงพอ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ 1) กำหนดแผนการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต (Provide Lifelong Learning Plan) 2) สร้างโอกาสเข้าถึงอุดมศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (Access & Equity in Higher Education) 3) การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ (Education for the Elderly) 4) การเชื่อมโยง และสร้างความเข้มแข็งให้กับการศึกษาระดับอื่น และ 5) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มในสถาบันอุดมศึกษา (Campus Life & Universal Design)

แนวทางที่ 2 ยกระดับคุณภาพการศึกษาและสมรรถนะของกำลังคน (Quality & Manpower Competencies Enhancement) ได้แก่ สมรรถนะเชิงวิชาการ สมรรถนะการประกอบอาชีพที่มีทักษะการปฏิบัติงานรองรับงานในปัจจุบันและอนาคต และสมรรถนะการเป็นพลโลก ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ 1) ปรับปรุงระบบการกำกับคุณภาพและมาตรฐานหลักสูตร 2) วางแผนการผลิตบัณฑิตกำลังคน ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้สอดคล้องตามศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษา และตอบสนองความต้องการเพื่อการพัฒนาประเทศ 3) การจัดสหกิจศึกษาและการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Cooperation and Work Integrated Education: CWIE) 4) การปรับระบบการศึกษาเพื่อรองรับผู้เรียนนอกวัยเรียน (Reskills & Upskills) 5) เสริมสร้างการเป็นพลเมืองของผู้เรียน

แนวทางที่ 3 การสร้างเสริมบุคลากรคุณภาพสูง (Enhancement of Brainpower & Concentration of Talents) เพื่อสามารถพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ดึงดูดผู้มีความสามารถสูงเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นชุมชนทางวิชาการที่มีศักยภาพสูงและมีขีดความสามารถในการแข่งขันสู่สากล ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ คือ 1) ยกระดับคุณวุฒิ และตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ 2) สนับสนุนกรอบการบริหารงานบุคคลสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา 3) ส่งเสริมวิชาการระดับโลกยอมรับบทบาทนักวิชาการไทย ทั้งนี้ได้กำหนดผลที่คาดว่าจะได้รับต่อสังคมและประเทศชาติ ดังนี้

ประการที่ 1 สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต

ประการที่ 2 คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพพร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21

ประการที่ 3 สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

ประการที่ 4 ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น ทำให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน

ประการที่ 5 ภาครัฐมีขนาดที่เล็กลง พร้อมปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความโปร่งใส ปลอดภัย รวดเร็ว และประพฤติมิชอบ

ส่วนที่ 3 บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมระดับโลก

3.1 บริบทการเปลี่ยนแปลงระดับโลก ที่จะส่งผลหรืออิทธิพลทำให้สถานะของประเทศที่เป็นอยู่เกิดการเปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญ ในส่วนที่เกี่ยวกับอุดมศึกษา มีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Global Megatrend)	ผลกระทบและการตอบสนองของไทย
1. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 1.1 เทคโนโลยีดิจิทัล : เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analysis) บล็อกเชน (Blockchain) อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things) 1.2 โลกกายภาพ : ปัญญาประดิษฐ์และระบบอัตโนมัติ (Artificial Intelligence & Automation, วัสดุล้ำสมัย (Advance Materials), และการผลิตแบบเพิ่ม (Additive Manufacturing-3D Printing) 1.3 การเปลี่ยนแปลงมนุษย์ : เทคโนโลยีชีวภาพประสาทเทคโนโลยี (Neurotechnology) ความจริงเสมือนและความจริงเสริม (Virtual Reality & Augmented Reality: VR & AR) 1.4 การบูรณาการสิ่งแวดล้อม : การดักจับ กักเก็บ และการส่งพลังงาน (Capture, Storage, & Transmission Technology) วิศวกรรมดาวเคราะห์ (Planet Engineering) และวิศวกรรมอวกาศ (Space Engineering)	1. การขาดแคลนแรงงานและเกิดความไม่สอดคล้องระหว่างทักษะของแรงงานกับทักษะที่ต้องใช้ในการทำงาน (Skill Mismatch) 1.1 การเติบโตของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มและเศรษฐกิจแบ่งปัน การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ การใช้ปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์อัตโนมัติ 1.2 ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรรวมถึงความเหลื่อมล้ำของศักยภาพในการแข่งขันระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่กับ SMEs 1.3 ความก้าวหน้าของการพัฒนาเทคโนโลยีทางกายภาพและชีวภาพ (Biotechnology) เป็นโอกาส ที่สำคัญหากได้มีการพัฒนาต่อยอดเพื่อนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม โดยจะช่วยยกระดับผลิตภาพของภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมให้ก้าวหน้าได้อย่างเป็นรูปธรรม 1.4 ช่วยลดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการตัดแต่งจีโนม (Genome Editing) การพัฒนาชีวนิเวศจุลชีพ (Microbiome) ชีววิทยาสังเคราะห์ (Synthetic Biology) และชีวภัณฑ์

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Global Megatrend)	ผลกระทบและการตอบสนองของไทย
2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร 2.1 โครงสร้างประชากรของโลกจะมีสัดส่วนจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง องค์การสหประชาชาติ คาดว่าจะมีจำนวนรวมถึง 1.5 พันล้านคนในปี 2593 โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้สูงอายุขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกคาดว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุรวมกว่า 573 ล้านคน ใน 30 ปี	2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร 2.1 ประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 17.2 ภายในปี 2593 และกำลังมุ่งสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Superaged Society) ภายในปี 2577 2.2 ภาครัฐจำเป็นต้องพิจารณาการพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพดีเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือสังคม สามารถปรับใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม 2.3 รูปแบบของสังคมไทยปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่อาจนำมาซึ่งโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ จากความต้องการสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ
3. การดูแลสุขภาพและการรักษาพยาบาล 3.1 พฤติกรรมในการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน 3.2 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการรักษาพยาบาล มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการให้บริการสาธารณสุข	3. การดูแลสุขภาพและการรักษาพยาบาล 3.1 ประชาชนชาวไทยมีพฤติกรรมการใช้ชีวิตเป็นไปตามกระแสนิยมและการเปลี่ยนแปลงของโลกในทิศทางเดียวกัน 3.2 มีโอกาสด้านการท่องเที่ยวทางการแพทย์และสุขภาพ เนื่องจากการเดินทางระหว่างประเทศมีความสะดวกรวดเร็ว ในขณะที่ค่าใช้จ่ายและระยะเวลารอคิวเข้ารับบริการทางการแพทย์ในประเทศพัฒนาแล้วเปรียบเทียบกับประเทศกำลังพัฒนามีความแตกต่างกันมาก

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Global Megatrend)	ผลกระทบและการตอบสนองของไทย
4. การขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization) 4.1 ประชากรกว่าครึ่งหนึ่งของโลกอาศัยอยู่ในเขตเมืองตั้งแต่ปี 2551 และจะมีสัดส่วนเพิ่มเป็นร้อยละ 70 ในปี 2593 4.2 เมืองที่เติบโตอย่างก้าวกระโดดก็สร้างผลกระทบโดยตรงต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งเรื่องก๊าซเรือนกระจกการสร้างขยะมูลฝอยและของเสียยิ่งไปกว่านั้นการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อเมืองในหลายมิติ 4.3 การปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ที่มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ มากยิ่งขึ้น	4. การขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization) 4.1 สัดส่วนความเป็นเมืองยังไม่สูง แต่การพัฒนาเชิงพื้นที่มีลักษณะกระจุกตัวสูง 4.2 หน่วยงานระดับท้องถิ่นยังขาดศักยภาพในการบริหารจัดการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ เผชิญความท้าทายด้านการกำจัดขยะมูลฝอยและน้ำเสีย ความแออัดขาดแคลนอาคารที่อยู่อาศัยในราคาที่สามารถเข้าถึงได้ 4.3 มีสัญญาณบ่งชี้หลายประการที่สะท้อนถึงกลไกการปกครองท้องถิ่นบางพื้นที่ ที่มีศักยภาพและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในพื้นที่
5 พลังงานหมุนเวียนและยานยนต์ไฟฟ้า 5.1 พัฒนาการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียน (Renewable Energy) รวมทั้งมีการคิดค้นการพัฒนา ยานยนต์สมัยใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยไฟฟ้าจากแบตเตอรี่ หรือเซลล์เชื้อเพลิงไฮโดรเจน (Hydrogen Fuel Cell) 5.2 มีประเทศ/เขตปกครองอย่างน้อย 18 แห่ง เช่น นอร์เวย์ ญี่ปุ่น สวีเดน แคลิฟอร์เนีย ไต้หวัน และ อิสราเอล ฯลฯ มีแผนในการระงับการจำหน่าย ยานยนต์ที่ใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล และสนับสนุนให้ ประชาชนเปลี่ยนมาใช้ยานพาหนะทางเลือก อย่างยานยนต์ไฟฟ้าภายในปี 2593	5 พลังงานหมุนเวียนและยานยนต์ไฟฟ้า 5.1 ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเชื้อเพลิง และเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้าไปสู่การใช้ พลังงานทางเลือกในสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้นเพื่อให้สามารถ บรรลุเป้าหมายตามพันธะสัญญาระหว่างประเทศ 5.2 มีศักยภาพและโอกาสในการที่จะต่อยอด การพัฒนาฐานการผลิตเดิมไปสู่การเป็นอุตสาหกรรม ยานยนต์สมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงจาก การพึ่งพิงการส่งออกยานยนต์แบบสันดาปภายในที่มี แนวโน้มลดลงในอนาคตลงได้
6. อนาคตของงาน (Future of Work) และพฤติกรรม การดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป 6.1 งานบางประเภทจะเลือนหายไป และเกิดงาน ประเภทใหม่ขึ้นมาทดแทน โดยระบบอัตโนมัติและ หุ่นยนต์มีแนวโน้มจะเข้ามาทดแทนงานที่มีลักษณะของ การทำซ้ำหรือเป็นแบบแผน (Repetitive/Routine)	6. อนาคตของงาน (Future of Work) และพฤติกรรม การดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป 6.1 แนวโน้มการใช้ปัญญาประดิษฐ์และระบบอัตโนมัติ จะเข้ามาทดแทนแรงงาน ประมาณร้อยละ 55 มีความ เสี่ยงสูงที่จะถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีภายในระยะ 10 – 20 ปีข้างหน้า

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Global Megatrend)	ผลกระทบและการตอบสนองของไทย
6.2 ความต้องการแรงงานที่มีทักษะ ความสามารถ เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี อาทิ วิศวกรหุ่นยนต์ (Robotics Engineers) หรือผู้เชี่ยวชาญปัญญาประดิษฐ์ (AI Specialists) มากขึ้น 6.3 เกิดการขยายตัวของแรงงานนอกระบบ ซึ่งขาดความคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสม รวมถึงแรงงานอาจเผชิญความเสี่ยงจากความมั่นคงในการจ้างงานที่ลดลง	6.2 แรงงานที่ถูกเลิกจ้างบางส่วนอาจผันตัวไปเป็นแรงงานนอกระบบเพื่อชดเชยรายได้ที่หายไป ในขณะที่เดียวกันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและค่านิยมของประชากรรุ่นใหม่จะผลักดันให้เกิดรูปแบบการจ้างงานที่มีใช้มาตรฐาน 6.3 แรงงานที่อยากลาออกจากงานประจำมาทำงานเป็นครั้งคราว (Gig Workers) พบว่ามีมากถึงร้อยละ 86 ส่งผลให้แนวโน้มผู้ทำงานได้รับสิทธิประโยชน์ไม่ครบถ้วน และอาจไม่ได้รับความคุ้มครองตามระบบประกันสังคม

3.2 ผลกระทบและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

3.2.1 ผลกระทบระดับโลก สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการใช้ชีวิตของประชากรโลกอย่างรุนแรง เกิดเป็นต้นทุนจากทั้งความสูญเสียชีวิตและการเจ็บไข้ได้ป่วยโดยตรงจากการติดเชื้อ และผลกระทบทางอ้อมจากความพยายามในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาด กลุ่มประเทศหรือประเทศที่ได้รับความเสียหายในด้านการค้าโลก มากที่สุดตามดัชนี Purchasing Managers' Index (PMI) คือ สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ กลุ่มประเทศในทวีปเอเชียได้รับความเสียหายจากปริมาณการเดินทางทางอากาศที่หดตัวอย่างรุนแรงมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ภาวะเศรษฐกิจในหลาย ๆ ประเทศได้ทยอยปรับตัวดีขึ้นตามลำดับ โดย OECD คาดการณ์ว่าในปี 2564 โลกจะมีอัตราการเติบโตของ GDP เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2 เมื่อเทียบกับปีก่อน เนื่องด้วยความสำเร็จของมาตรการควบคุมการระบาด มาตรการฟื้นฟูเศรษฐกิจในระยะสั้นและระยะยาว และการจัดสรรวัคซีนที่คาดว่าจะสามารถป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) มากที่สุด ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การดูแลรักษาสุขภาพและการรักษาพยาบาล การขยายตัวของความเป็นเมือง แนวโน้มเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ และอนาคตของงาน รวมถึงพฤติกรรมดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

3.2.2 ผลกระทบต่อประเทศไทย ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศแรกของโลกที่พบการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ภายในประเทศ มีผู้ติดเชื้อภายในประเทศครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2563 แต่ด้วยขีดความสามารถในการให้ความสำคัญต่อการดำเนินมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดอย่างจริงจังของรัฐบาล และการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีของภาคเอกชนและประชาชน ประกอบกับระบบสาธารณสุขของประเทศที่มีประสิทธิภาพ

ทำให้ตลอดระยะเวลากว่า 1 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ต่ำเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก โดยมีสัดส่วนผู้ติดเชื้อต่อประชากรต่ำที่สุดเป็นอันดับที่ 19 ของโลก อย่างไรก็ตามได้มีการระบาดเพิ่มขึ้นเป็นรอบที่ 2 - 3 ตั้งแต่เมษายน 2564 เป็นต้นมา ทำให้ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับค่อนข้างรุนแรง เนื่องจากการพึ่งพาภาคบริการในสัดส่วนสูง โดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นเครื่องจักรขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โครงสร้างการส่งออกสินค้าของไทยก็ยังคงจุกตัวอยู่ในกลุ่มสินค้ามูลค่าสูงที่มีการพึ่งตัวเข้าเป็นส่วนมาก อาทิ ยานยนต์ ชิ้นส่วนประกอบ และเครื่องจักร จึงส่งผลให้ความต้องการสินค้าแปรผันตามกำลังซื้อที่ลดลงอย่างมากของตลาดโลก นอกจากนี้ ผลกระทบระยะยาวของการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนนักศึกษาในระบบทำได้ไม่เต็มที่ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หายไป (Learning Losses) ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา

3.3 สถานะของประเทศไทยและผลจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก กว่าสี่ทศวรรษของการพัฒนาประเทศ ที่แม้จะนำมาซึ่งความก้าวหน้าด้านสังคม เศรษฐกิจและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนไทยอย่างต่อเนื่องในระยะที่ผ่านมา แต่ข้อจำกัดและความท้าทายที่สำคัญหลายประการซึ่งประเทศไทยยังคงต้องเผชิญและรอที่จะได้รับการแก้ไข กอปรกับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) และการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระดับโลกที่ได้สังเคราะห์ไว้ข้างต้น จะยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป โดยเฉพาะความสามารถในการแข่งขัน ที่ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญในการยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน รวมทั้งมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูง ผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตติดลบในปี 2563 และคาดว่าจะยังต้องใช้เวลารั้งปี 2565 จึงจะทำให้เศรษฐกิจกลับมาเติบโตอยู่ในระดับใกล้เคียงกับในปี 2562 ซึ่งเป็นช่วงก่อนการระบาดได้ นอกจากนี้ ผลจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ยังส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจภายในประเทศในระยะต่อไป (Scarring effects) โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อตลาดแรงงาน ความสามารถในการชำระหนี้ของภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจให้มีความเปราะบางมากขึ้น ซึ่งอาจกระทบต่อการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

3.4 หมุดหมายภายใต้กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – พ.ศ. 2570)
ที่ อววน. มีศักยภาพทำให้บรรลุได้ ประกอบด้วย

3.4.1 สินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง เพื่อสนับสนุนให้ไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออก Functional Ingredients และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล

3.4.2 การท่องเที่ยวเน้นคุณค่าและความยั่งยืน โดยมีเป้าหมายให้ไทยเป็นจุดหมายปลายทางของ Sustainable Tourism

3.4.3 ผู้นำการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าของอาเซียน มุ่งให้ไทยเป็นผู้ผลิตอันดับ 1 ใน 10 ของโลก ด้าน Battery และชิ้นส่วนของยานยนต์ไฟฟ้า

3.4.4 ศูนย์กลางทางการแพทย์ และสุขภาพมูลค่าสูง โดยหวังให้ไทยเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและผลิตวัคซีนในระดับอาเซียน

3.4.5 ประตุการค่า การลงทุนและจุดยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์

3.4.6 ศูนย์กลางด้านดิจิทัลและอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะของอาเซียน

3.4.7 SMEs ที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูงและสามารถแข่งขันได้ โดยมีเป้าหมายให้ไทยมีผู้ประกอบการที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (IDE) ที่มีรายได้ 1,000 ล้านบาท จำนวน 1,000 ราย

3.4.8 พื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เด็ดโตได้อย่างยั่งยืน

3.4.9 ความยากจนข้ามรุ่นลดลง และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอและเหมาะสม โดยให้คนจน 10 จังหวัดเป้าหมายพ้นเส้นความยากจน

3.4.10 เศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ เพื่อส่งเสริมให้ไทยเปลี่ยนผ่านเป็นประเทศสร้างมูลค่าจากฐานสังคมคาร์บอนต่ำและการผลิตที่สะอาด

3.4.11 การลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมุ่งหวังให้ไทยเปลี่ยนผ่านเป็นประเทศสร้างมูลค่าจากฐานสังคมคาร์บอนต่ำและการผลิตที่สะอาด

3.4.12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะ มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต กำหนดเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็น Hub of Talent ในโลกตะวันออก สามารถพัฒนาและผลิตยานสำรวจอวกาศ ที่วิจัยโดยคนไทยโคจรรอบดวงจันทร์

3.4.13 ภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน

3.5 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทยในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้น โดยเป็นผลมาจากการยกระดับสุขภาพ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่เป็นการสะท้อนการพัฒนาในเชิงปริมาณเป็นหลัก เมื่อพิจารณาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมิติคุณภาพของไทยนั้น ยังมีช่องว่างที่ยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาผลสัมฤทธิ์การศึกษา และการขาดแคลนทักษะแรงงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและทิศทางการพัฒนาประเทศ แรงงานไทยส่วนมากยังมีระดับการศึกษาต่ำ โดยพบว่าแรงงานร้อยละ 42.1 ไม่มีการศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา ขณะที่อีกร้อยละ 34.5 สำเร็จการศึกษาเพียงระดับมัธยมศึกษา และมีแรงงานสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพียงร้อยละ 22.5

ที่มา: รวบรวมโดย สศช. (2563)

ภาพที่ 6 ความก้าวหน้าในการพัฒนาทุนมนุษย์ของไทย

ขณะเดียวกัน ประเทศไทยยังเป็นศูนย์กลางการเคลื่อนย้ายแรงงานที่สำคัญของภูมิภาคอาเซียน ในฐานะประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของผู้ย้ายถิ่น โดยในปี 2563 มีคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานทั่วราชอาณาจักร จำนวนทั้งสิ้นถึง 2,512,328 คน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าว 4 สัญชาติ (เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม) จำนวน 2,063,561 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 82.14 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แรงงาน ต่างด้าวจึงเป็นหนึ่งในกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยคาดว่ามีส่วนช่วยในการสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมากถึงร้อยละ 6.6 โดยเฉพาะในภาคการผลิตที่มีการพึ่งพาแรงงาน ต่างด้าวสูง เช่น อุตสาหกรรมก่อสร้าง ภาคเกษตร และประมง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ใช้ทักษะฝีมือต่ำ โดยในปี 2563 มีจำนวนแรงงานประเภทฝีมือเพียง 142,996 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 5.69 จากจำนวนแรงงานต่างด้าวทั้งหมด

3.6 แนวคิดของกรอบแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570) ประกอบด้วย

3.6.1 พลิกโฉมประเทศไทย สู่เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน (Transformation to Hi-Value and Sustainable Thailand) ภายใต้แนวคิด “Resilience” ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการลดความเปราะบาง สร้างความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวให้อยู่รอดได้ในสภาวะวิกฤติ โดยสร้างภูมิคุ้มกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อให้ประเทศสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน โดยใช้องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการยกระดับศักยภาพและพัฒนาประเทศในทุกมิติ

3.6.2 องค์ประกอบหลักของการขับเคลื่อนประเทศสู่ “เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน” (Hi-Value and Sustainable Thailand) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) เศรษฐกิจมูลค่าสูง ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (High Value-Added Economy) 2) สังคมแห่งโอกาสและความเสมอภาค (High Opportunity Society) 3) วิถีชีวิตที่ยั่งยืน (Eco-Friendly Living) และ 4) ปัจจัยสนับสนุนการพลิกโฉมประเทศ (Key Enablers for Thailand’s Transformation)

ส่วนที่ 4 ข้อจำกัดและโอกาสการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ

4.1 สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ดำเนินการจัดสรรทุนการศึกษาตั้งแต่เป็นทบวงมหาวิทยาลัย ต่อเนื่องถึงสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และหลอมรวมกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จนในปัจจุบัน คือ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งได้จัดสรรทุนประเภทต่างๆ จำแนกออกเป็น 5 ประเภท ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในส่วนที่ 1 ภาพรวมของการจัดสรรทุนของประเทศ สำหรับการดำเนินการบริหารจัดการทุนของสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาฯ ที่ผ่านมา ยังคงต้องปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมามีได้บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับหนึ่ง ทำให้เกิดการสร้างและพัฒนากำลังคนของประเทศ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงบริบทในการพัฒนารวมทั้งการเร่งขับเคลื่อนเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ให้บรรลุผลอย่างรวดเร็วและชัดเจน ซึ่งพบว่ามีข้อจำกัดหลายประการ ซึ่งควรปรับปรุงเพิ่มเติม ดังนี้

4.1.1 ด้านนโยบาย ได้แก่ ระบบทุนที่มีอยู่ยังไม่ตอบโจทย์การพัฒนากำลังคนระดับสูงเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างทันท่วงที เนื่องจากระยะเวลาในการศึกษาของผู้รับทุน โดยเฉพาะระดับปริญญาโท ปริญญาเอก ใช้เวลาดำเนินการนาน เมื่อจบการศึกษาอาจทำให้ความต้องการกำลังคนมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งยังไม่สามารถวางแผนและเชื่อมโยงการพัฒนากำลังคนแต่ละสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรม และยังไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลทุนอย่างมีประสิทธิภาพที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับการบริหารจัดการทุนอยู่ในหลายหน่วยงานของสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาฯ ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพและมีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ

4.1.2 ด้านการบริหารจัดการ จากการที่การบริหารจัดการทุนอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงานจึงมีความกระจัดกระจายและอาจมีความซ้ำซ้อน ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เงื่อนไขการให้ทุนที่ผ่านมามีไม่สร้างแรงจูงใจในการรับทุนเช่นเดียวกับทุนรัฐบาลอื่นๆ ถึงแม้ปัจจุบันแต่ละโครงการมีการจัดทำฐานข้อมูลผู้รับทุนแต่ยังไม่มีการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

4.1.3 ด้านการติดตามและใช้ประโยชน์ พบว่ากลไกในการติดตามผู้รับทุนยังไม่เกิดประสิทธิผลที่ทำให้ติดตามกรณีการยุติ หรือการสิ้นสุดสถานภาพการการรับทุน สละสิทธิ์การรับทุน ผู้รับทุนไม่สามารถสำเร็จการศึกษาภายในเวลาที่กำหนด เป็นต้น นอกจากนี้ สถาบันที่รับผู้รับทุนบางแห่งไม่มีแผนในการใช้ประโยชน์จากผู้รับทุนอย่างชัดเจนเต็มตามศักยภาพของผู้รับทุน บางแห่งระบบเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพของผู้รับทุนไม่ชัดเจน ทำให้มีการขอย้ายสถานที่รับทุน หรือผู้รับทุนไม่มีความก้าวหน้าทางอาชีพ รวมทั้ง ระบบราชการไม่ดึงดูดคนเก่งให้เข้าสู่ระบบ เนื่องจากมีแหล่งทุนอื่นๆ ที่ดึงดูดใจมากกว่า

4.2 โอกาสในการจัดสรรทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ

4.2.1 จากสภาพข้อจำกัดในการบริหารจัดการทุนที่ผ่านมา สามารถปรับเปลี่ยนเป็นโอกาสในการพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ ให้ตรงกับความต้องการของภาคการผลิต ความสามารถในการแข่งขันของสาขาการผลิตและบริการ เป้าหมายสาขาการผลิตที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันในอนาคตภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ และสอดคล้องกับหมวดหมู่ที่กำหนดในข้อ 3.4 เช่น ใน 7 สาขา ดังนี้

- การเกษตร ประกอบด้วย 1) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น 2) เกษตรปลอดภัย 3) เกษตรชีวภาพ 4) เกษตรแปรรูป 5) เกษตรอัจฉริยะ
- การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงามและแพทย์แผนไทย ท่องเที่ยวสธารณูทางน้ำ และท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค
- อุตสาหกรรมชีวภาพ กลุ่มเคมีชีวภาพ (อาทิ วัตถุดิบตั้งต้นในการผลิตอาหาร อาหารสัตว์ ยา) กลุ่มชีวเภสัชภัณฑ์ (อาทิ ยาชีววัตถุ และวัคซีน) และกลุ่มพลาสติกชีวภาพ
- อุตสาหกรรมและบริการการแพทย์ครบวงจร ประกอบด้วย การให้บริการทางการแพทย์ การผลิตเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ และการผลิตยาและเวชภัณฑ์ รวมทั้ง กลุ่มอุตสาหกรรมย่อยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการขยายผลจากธุรกิจพื้นฐานด้านการรักษาพยาบาล และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
- อุตสาหกรรมและบริการดิจิทัล ข้อมูล และปัญญาประดิษฐ์ เป็นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพให้อุตสาหกรรมและบริการ แบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มฮาร์ดแวร์ และอุปกรณ์อัจฉริยะ (Hardware & Smart Device) กลุ่มอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ (Software) กลุ่มอุตสาหกรรมด้านการสื่อสาร (Communications) กลุ่มอุตสาหกรรมบริการด้านดิจิทัล (Digital Service) และกลุ่มอุตสาหกรรมดิจิทัลคอนเทนต์ (Digital Content) เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มมูลค่าของอุตสาหกรรมและบริการอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลฯ ในระยะยาว ประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งสร้างความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อปรับเปลี่ยนจากการเป็นการเป็น ผู้รับจ้างผลิตแบบ OEM (Original Equipment Manufacturer) ไปสู่ OBM (Owned Brands Manufacturer) และ ODM (Owned Design Manufacturer)
- อุตสาหกรรมและบริการขนส่งและโลจิสติกส์ ยุทธศาสตร์ชาติได้กำหนดทิศทางของการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการขนส่งและโลจิสติกส์ใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ระดับภูมิภาค การเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมยานยนต์ทั้งระบบไปสู่อุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าอัจฉริยะ และการพัฒนาอุตสาหกรรมการบินและอวกาศ
- อุตสาหกรรมความมั่นคงของประเทศ รัฐบาลได้ผลักดันอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ให้เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายพิเศษอันดับที่ 11 ในโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อการส่งเสริมให้เกิดการลงทุน การผลิต การใช้และการส่งออกเพื่อหารายได้ในเชิงพาณิชย์ โดยการส่งเสริมอุตสาหกรรมป้องกันประเทศในพื้นที่ EEC ประกอบด้วย (1) กิจการผลิตและซ่อมยานพาหนะและระบบ

อาวุธ อาทิจ รถมอเตอร์ไซด์ รถเกราะ และยานพาหนะรบ (2) กิจการผลิตและซ่อมอากาศยานไร้คนขับ (3) กิจการผลิตและซ่อมอาวุธและเครื่องช่วยฝึก และ (4) กิจการผลิตและซ่อมอุปกรณ์ช่วยรบ อาทิจ เสื้อเกราะ กันกระสุนเกราะ และโล่ป้องกันกระสุน ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีการผลิตสิ่งเหล่านี้เรียบร้อยแล้วเพื่อใช้ทางการทหาร เช่น โดรน รถหุ้มเกราะที่ใช้ในราชการ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม แม้ที่ผ่านมามีประเทศไทยจะมีความสามารถในการผลิตยุทโธปกรณ์ได้เองบางส่วน แต่ยังไม่สามารถผลิตยุทโธปกรณ์เพื่อการส่งออกหรือจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ในระดับที่สามารถแข่งขันกับประเทศที่มีอุตสาหกรรมป้องกันประเทศครบวงจรได้

4.2.2 พัฒนาทักษะที่จำเป็นในการพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะสูง โดยดำเนินการจัดสรรทุนการศึกษา ทั้งเพื่อการพัฒนากำลังคน (การพัฒนากำลังคนโดยตรง และการพัฒนาผ่านการสร้างและพัฒนาอาจารย์มหาวิทยาลัย ในสาขาที่ขาดแคลน และจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ) ทุนพัฒนาทักษะและความสามารถพิเศษ

4.2.3 เร่งรัดการผลิตแรงงานทักษะสูงเพื่อตอบโจทย์อุตสาหกรรมเป้าหมาย

4.2.4 ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการฝึกอบรม สร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มชายขอบ และกลุ่มเขตพัฒนาพิเศษ โดยเน้นสาขาเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21

ในการนี้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จึงได้จัดทำนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ เพื่อให้สามารถเร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ทุนพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับตามสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สามารถบริหารจัดการระบบทุนพัฒนากำลังคน บรรลุผลตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศอย่างเต็มศักยภาพ

ส่วนที่ 5 หลักการชี้นำ (Guiding Principles) เรื่อง ทูนาการศึกษา

การบริหารจัดการทุนการศึกษา ควรดำเนินการตามหลักชี้นำ ดังนี้

- ทุนการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการ “สร้างคน” เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และเร่งรัดการผลิตกำลังคนระดับสูงให้ตอบโจทย์ประเทศ
 - ต้องกำหนดจุดเน้น (Focus) การจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง (Priority) หรือทางลัด (By-pass) เพื่อให้ดำเนินการอย่างมีเป้าหมายและเกิดผลสัมฤทธิ์ โดยมีการตีความและขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านทุนการศึกษาให้สอดคล้องและประสานโดยตรงกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ
 - สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดสรรทุนในสาขาที่หลากหลายครอบคลุมสหวิทยาการ ทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์
 - มีระบบบริหารจัดการทุนในภาพรวมของประเทศที่มีเอกภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
 - มีกลไกการดูแลผู้ได้รับทุนทั้งก่อนการศึกษา ระหว่างศึกษา และหลังจบการศึกษา ทำให้ผู้รับทุนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศตั้งแต่เข้าศึกษาจนกระทั่งกลับไปปฏิบัติงานให้ผู้รับทุนและหน่วยงานที่ใช้ประโยชน์มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและมีส่วนร่วมในระบบทุนการศึกษา
 - ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ทั้งภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาครัฐ และประชาชน ในการบูรณาการการขับเคลื่อนระบบทุนการศึกษาอย่างมีเอกภาพ
 - มีการติดตามสถานะของการสร้างคนและการให้ทุนการศึกษา ทั้งในด้านจำนวน สาขา ผลการศึกษา และการปฏิบัติงาน
 - ใช้ทั้งกลไกการสรรหา และรับเข้าอย่างเหมาะสมตามสถานการณ์

ส่วนที่ 6 นโยบายกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เกี่ยวกับการ ขับเคลื่อนทุนการศึกษา

1. การจัดสรรทุนที่มุ่งนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายและทิศทางที่รัฐบาลและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมวางไว้ ในการเตรียมคนเพื่อพาประเทศไปสู่เป้าหมายหรือทิศทางที่กำหนด คือ การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งในสิบปีข้างหน้าต้องทำให้ทุนการศึกษาไปสร้างคนที่จะมาสร้างประเทศที่พัฒนาแล้วให้เป็น Developed Country ให้ได้

2. การจัดสรรทุนการศึกษาต้องมี Focus, Priority, By-pass และ Giant Step

โดยมีการตีความอย่างละเอียด ในแง่เป้าหมายและระยะเวลาในการบรรลุผลตามยุทธศาสตร์ ด้านการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ และขับเคลื่อนบูรณาการทั้งด้านทุนการศึกษา และทุนวิจัยและนวัตกรรมให้สอดคล้องกัน เช่น ในประเด็น

2.1 ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1) เน้นการให้ทุนที่จะเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 ในประเทศไทยได้อย่างลึกยิ่งขึ้น เร็วยิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้าน AI ถ้า AI ดี Robot ก็จะทำได้ดี และหัวใจของ AI คือ หนึ่ง Big Data สองคือ ความเร็วคอมพิวเตอร์

2) เน้น BCG ปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 ที่มีฐานให้สูงขึ้น ลึกขึ้น นำมาทำ BCG ให้ดียิ่งขึ้น ทำให้ลึกขึ้น เป็นจุดที่ประเทศสามารถแข่งขันได้ ซึ่งจะต้องคิดว่าเราจะทำอะไร ให้ทุนคนไปเรียนอะไร เพื่อให้กลับมาเป็นกำลังสำคัญของ BCG เช่น เกษตรพรีเมียม แพทย์และสาธารณสุขในยุคใหม่ ในยุคที่ใช้ AI มากขึ้น ในยุคที่ใช้เทคโนโลยีมาทำให้การแพทย์เปลี่ยนแปลงไป หรือที่เรียกว่า Deep Medicine เป็นแพทย์เชิงลึกที่ทุกอย่างเป็น Individualized มากขึ้น และยิ่งไปกว่านั้นต้องทำเรื่อง Take a Giant Step โดยก้าวเข้าสู่การแข่งขันรอบใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องส่งคนไปเรียนศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้มากขึ้น รวมถึง BCG เรื่องความสุข ธุรกิจเกี่ยวกับความสุข ความงาม สันถวิลเมตรี การท่องเที่ยวราคาสูง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ไปศึกษาเรื่องโบราณ โบราณคดี เรื่องประวัติศาสตร์ เป็นต้น

3) ต้องให้ทุนไปเรียนเรื่องอวกาศ ดาราศาสตร์ ดาวเทียม ยานอวกาศ Remote sensing ให้มากขึ้น เป็นความสามารถที่เราไม่ได้คาดคิดว่าคนไทยจะทำเรื่องดาวเทียม ยานอวกาศ Remote sensing การเก็บข้อมูล ระยะไกลโดยใช้ดาวเทียมได้ดี ต้องสรุปว่าเราแข่งขันได้ ต้องสนับสนุนและหาคนรุ่นใหม่มาแทนคนรุ่นเก่ามากขึ้น

4) สนับสนุนทุนการศึกษาให้กับคนที่ทำเรื่อง High-energy Physics, นิวเคลียร์ฟิวชั่น ศูนย์ปฏิบัติการที่เชิร์น การสำรวจแอนตาร์กติกา ที่กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ทำให้ จึงต้องเข้าไปสนับสนุน และให้ทุนกับคนที่ทำเรื่องเหล่านี้

5) ต้องทำเรื่อง 5G และ 6G

6) ต้องทำเรื่อง Quantum Physics, Quantum Computing, Quantum Communication

ซึ่งการเปลี่ยนเทคโนโลยีเป็นโอกาสของประเทศ ต้องเปลี่ยน Mindset จากเดิมที่เป็นการเปลี่ยนเทคโนโลยีเป็น Threat ให้เป็น Opportunity

2.2 ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปศาสตร์

1) ต้องให้ทุนการศึกษาเพื่อเอาวิชาที่นำไปสร้างสังคมที่มองไปข้างหน้า รู้ทันอนาคต ดักรออนาคต ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง แต่รักและภูมิใจในอดีต และปัจจุบัน และต่อยอดให้ได้ เรียนวิชาอะไรก็ต้องคิดว่าเรียนไปเพื่อเอามาทำให้ประเทศและสังคมให้ดีขึ้น เก่งขึ้น งามขึ้น

2) ต้องให้ทุนการศึกษาเพื่อส่งคนไปเรียนวิชาที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ที่รักการเรียนรู้ เชื่อมันว่าชาติจะก้าวหน้าไปได้ไม่หยุดยั้ง ไม่มีอะไรขวางกั้นให้ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งต้องไปเรียน Positive Psychology, Positive Thinking ให้มากขึ้น

3) ต้องส่งคนไปเรียนเพื่อไปเอาศาสตร์ เอาประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ที่ตื่นรู้ ที่สนใจที่ซาบซึ้งในด้านศิลปะ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านดนตรี ด้านวรรณศิลป์ ด้านสุนทรียศาสตร์ ด้านศาสนา ด้านจิตวิญญาณ ไม่น้อยกว่าด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปะจะเจริญต้องมีผู้เสพศิลป์ ต้องมีลูกค้ำ ซึ่งจะต้องเพิ่ม Art and Culture Appreciation ให้คนไทยให้มาก

4) ต้องส่งคนไปเรียนเพื่อกลับมาสร้างสังคมพร้อมสมบูรณ์ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน เมือง ภาค และประเทศ พัฒนาทุกระดับ ให้คนรักภูมิใจในตระกูล ชุมชน ท้องถิ่น มีทั้งความรู้ มีจิตวิทยาเชิงบวก และมีการบริหารจัดการที่ทำอะไรได้สำเร็จ

5) ต้องส่งคนไปเรียนเพื่อกลับมาสร้างสังคมที่เป็นส่วนผสมที่ดีของชาติพันธุ์ ของกลุ่มชนที่หลากหลาย ที่เป็นลักษณะพิเศษของคนไทย และกลับมาสร้างสังคมที่เป็นสังคมประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วม แต่ไม่ละเลยอุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ทั้งนี้ ทุนการศึกษามีทั้งเรื่องเรียนในประเทศและเรียนต่างประเทศ ซึ่งการส่งไปเรียนในต่างประเทศส่วนใหญ่ส่งไปประเทศที่เจริญก้าวหน้าดีอยู่แล้ว แต่ต้องส่งไปประเทศสำคัญแต่ยังไม่เจริญก้าวหน้าแต่สำคัญสำหรับเรา เช่น CLMV ต้องส่งคนไปเรียนเพื่อเอาพวก เอาเพื่อน เอาสังคม แต่ต้องใช้การโน้มน้าวคนที่จะชวนมาเรียน และต้องสร้างความมั่นใจให้เขาเห็นว่ามึงงานทำแน่นอน และต้องทำงานให้เราตั้งแต่ต้น สำหรับทุนในประเทศ มีจำนวนมากกว่าต่างประเทศ และส่วนใหญ่เป็นระดับปริญญาตรี แต่ทุนในประเทศระดับปริญญาเอกที่ทำกับอาจารย์ที่ทำวิจัย ในระดับ Leading Edge และต้องทำในระดับเป็นลูกมืออาจารย์ และเป็นคนที่จะมาแทนอาจารย์คนนั้น ต้องหมายตาให้ดีว่าวิจัยเรื่องไหนที่เราก้าวหน้า เราต้องให้เรียนในประเทศแต่สามารถส่งไปเสริมความรู้ได้ ในต่างประเทศ แต่ต้องมาเป็นส่วนหนึ่งของวิจัยที่เป็น Leading Edge กับอาจารย์ไทยเองตั้งแต่ต้น ประเทศที่เจริญก้าวหน้าจะต้องเริ่มมีคนจบปริญญาเอกในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศที่เก่งเป็นเลิศมากขึ้น

3 การมีแผนการใช้ผู้รับทุน ตั้งแต่ในระหว่างที่เรียนโดยให้มีบทบาทตั้งแต่ที่เรียนอยู่ ต้องให้เก็บข้อมูลจากต่างประเทศ ให้เก็บ Process สำคัญที่กำลังวิจัย และรายงานมายังกระทรวงฯ ทุกภาคการศึกษา เหมือนเป็น Intelligence Unit ของกระทรวงฯ แต่อยู่ในต่างประเทศ โดยต้องให้ผู้รับทุนทราบว่าทำไม ต้องให้ทุน ต้องการ

ให้ไปทำอะไร และเขาเป็นคนของประเทศตั้งแต่วันแรกของการรับทุน รวมทั้งควรโน้มน้าว นำพา โดยไม่ปล่อยให้ผู้รับทุนไปตามตลาดแรงงาน ตลาดความคิด และตลาดความเชื่อ จึงต้องชักจูง ให้ผู้รับทุนสนใจในเรื่องที่อยากให้ทุน และการให้ทุนต่างๆ ควรหารือมหาวิทยาลัยให้มากขึ้น ให้ครบ ทุกประเภท ไม่เฉพาะมหาวิทยาลัยที่ติดอันดับโลกเท่านั้น มหาวิทยาลัยเชิงพื้นที่ มหาวิทยาลัยเชิงเทคโนโลยี รวมทั้งมหาวิทยาลัยศาสนา และหารือองค์กรวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีในและในกระทรวง หารือรัฐบุรุษ ทางการศึกษา ทางวิจัย ทางวิทยาศาสตร์ ทางสติปัญญา และหารือกับวงวิจัยต่างๆ ด้วย

4. การทำให้บรรลุสถานะที่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว Developed Country ในสิบปี ควรต้องให้ทุนเรียน Post – doc หรือ Non Degree มากขึ้น และต้องทำให้ได้ภายในสิบปี

5. ปรับระบบการให้ทุนจากการให้ทุนที่เป็นในมิติทางวิชาการเป็นหลัก เป็นการให้ทุนตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่จะบรรลุ

6. จัดให้มีระบบกำกับดูแล ขับเคลื่อนการดำเนินงาน และติดตามผล ซึ่งกำกับดูแลนโยบายโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา โดยมีปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา เป็นประธานการบริหารจัดการทุน

ส่วนที่ 7 นโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาประเทศ

เพื่อให้การบริหารจัดการทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประมวลจากที่มาและความสำคัญจาก แนวคิดการพัฒนากำลังคน สภาพแวดล้อมและบริบทของการอุดมศึกษาไทย สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทิศทางของประเทศ ทั้งยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570) และแผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564 - 2570 และนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เกี่ยวกับการ ขับเคลื่อนทุนการศึกษา นอกจากนี้ จากการประชุมสมานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม แห่งชาติ ครั้งที่ 1/2564 เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2564 ที่มีรองนายกรัฐมนตรี (นายดอน ปรมมัตถ์วินัย) เป็นประธาน ได้มอบนโยบายสำคัญ 3 เรื่องให้กับที่ประชุม โดยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังคน คือ การพัฒนาด้าน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการอุดมศึกษา ที่ต้อบโจทย์การพัฒนาประเทศและเป็นประโยชน์สูงสุดกับประชาชน สิ่งสำคัญที่สุดคือ การลงทุนในด้านเหล่านี้จะต้องช่วยต้อบโจทย์การพัฒนาประเทศและเป็นประโยชน์กับประชาชน โดยเฉพาะในภาวะที่ประเทศเผชิญกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และการมองไปข้างหน้าหลัง โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และทรัพยากรมนุษย์ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูและทำให้ประเทศไทยก้าวไปข้างหน้า อย่างมั่นคงและยั่งยืน จึงขอให้งังเน้นในเรื่องของการพัฒนาบุคลากรด้วยว่า ควรจะต้องสร้าง “คน” ที่มีคุณภาพทั้ง ความรู้ รองรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับจิตสำนึก คุณธรรม และจริยธรรม รวมทั้ง ที่ประชุมสมานโยบายฯ ได้ให้ความเห็นชอบหลักการการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนา การอุดมศึกษา ที่มีเป้าหมายที่จะผลิตบัณฑิตและกำลังคน ที่มีสมรรถนะและศักยภาพสูงเพียงพอต่อความต้องการของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาประเทศและขับเคลื่อนการ เติบโตทางเศรษฐกิจสาขาใหม่ๆ และพัฒนาสังคมและชุมชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เกิดการพัฒนา ความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสนับสนุนการวิจัยและสร้างนวัตกรรมให้ตรงกับ ความต้องการของประเทศ พัฒนาและยกระดับมาตรฐานของการอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษา โดยเชื่อมโยง การเรียนการสอน การวิจัยและนวัตกรรมร่วมกับนักวิชาการ สถาบันวิชาการและองค์กรชั้นนำทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ ตลอดจนมุ่งเป้าให้เกิดระบบนวัตกรรมการพัฒนากำลังคนและบุคลากรทุกช่วงวัยเพื่อต้อบโจทย์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรของประเทศอย่างมีคุณภาพ จึงเห็นควรกำหนดนโยบายและ ทิศทางการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ ให้สามารถขับเคลื่อนการบริหาร จัดการให้มีความเป็นเอกภาพ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ ดังนี้

1. ปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทุนให้มีความเป็นเอกภาพภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการบริหาร จัดการทุน
2. จัดสรรทุนเพื่อสร้างคนให้ตรงกับตลาดแรงงานและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ

3. ขับเคลื่อนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานและวางแผนการใช้ประโยชน์จากผู้รับทุน
อย่างเป็นระบบ

แนวทางในการขับเคลื่อน

การขับเคลื่อนตามนโยบายดังกล่าว ประกอบด้วย แนวคิด กระบวนทัศน์ และทัศนคติในเรื่อง
การจัดสรรทุน ว่าเป็นการสร้างคน สร้างอนาคตให้ประเทศชาติ ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรทุนด้านวิทยาศาสตร์
สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ หรือด้านศิลปะ แต่เป็นการสร้างให้คนมีทักษะทางสังคมด้วย เมื่อสำเร็จการศึกษา
กลับมาสร้างสังคมในอนาคตที่ดีงาม มีความรักและภาคภูมิใจในอดีต สร้างสังคมที่รักการเรียนรู้ เข้าใจซาบซึ้ง
สุนทรียศาสตร์และศาสนา สามารถสร้างสังคมที่มีความพร้อมสมบูรณ์ในทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับบุคคล ระดับ
ครอบครัว ระดับชุมชน สังคมและประเทศ รวมทั้งกลับมาสร้างสังคมที่เป็นส่วนผสมที่ดีของชาติพันธุ์ของกลุ่มชน
ที่หลากหลายที่เป็นลักษณะพิเศษของคนไทย และสร้างสังคมที่เป็นประชาธิปไตย รักชาติ ศาสนา และ
พระมหากษัตริย์ ซึ่งนโยบายและทิศทางการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ
3 ประเด็น ข้างต้น มีแนวทางในการขับเคลื่อน ดังนี้

1. ปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทุนให้มีความเป็นเอกภาพภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการ บริหารจัดการทุน โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนประกอบด้วย

1.1 การบูรณาการหน่วยบริหารจัดการทุนให้มีเอกภาพ เนื่องจากหน่วยบริหารจัดการทุนของ
ประเทศมีหลายแหล่งทุน หลายกระทรวง อีกทั้งภายในกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
ก็มีหลายหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยจัดสรรและบริหารทุนการศึกษา ประเภทต่างๆ ตั้งแต่ทุนระดับมัธยมศึกษา
ระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก ซึ่งการให้ทุนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ
จึงทำให้เกิดความซ้ำซ้อน เพื่อให้มีการใช้งบประมาณในการลงทุนเพื่อพัฒนากำลังคนอย่างคุ้มค่า
เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการหน่วยบริหารจัดการทุนให้มีเอกภาพในโครงการ
และกลไกเดียวกันของสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา

1.2 การจัดสรรทุนเพื่อพัฒนาสมรรถนะ (Competency) และทักษะที่จำเป็นในการพัฒนา
ประเทศ (Non-degree) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ในลักษณะที่เป็น Multi skill/Multi
talent เพื่อสร้างองค์ความรู้และทักษะการทำงานควบคู่กับมุมมอง ทัศนคติ การใช้ชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ
ในการรับมือกับความท้าทายต่างๆ เพื่อให้ทันต่อความต้องการกำลังคนในภาคการผลิตและอุตสาหกรรมที่สำคัญ
ในระยะสั้น โดยลักษณะความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม

1.3 การกำหนดคุณสมบัติของผู้รับทุนให้ชัดเจน และกำหนดวิธีการสรรหา คัดเลือกที่มีรูปแบบ
หลากหลายสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งกลไกการสรรหา และรับเข้าอย่างเหมาะสมตาม
สถานการณ์ เช่น การสรรหาเชิงรุกจากผู้ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี หรือเพื่อให้ทันต่อการได้ผู้รับทุนมา

ใช้ประโยชน์ได้รวดเร็วขึ้น การสรรหาอาจเป็นรูปแบบการซื้อชื่อ จากผู้ที่ใกล้จบการศึกษามารับทุน หรือผู้ที่สำเร็จการศึกษาแล้วและมีคุณสมบัติตรงตามความต้องการที่จะใช้ประโยชน์ได้ทันที โดยการให้ทุนเป็นการจ่ายเงินค่าเล่าเรียนคืนกลับให้ เป็นต้น ทั้งนี้ ควรเพิ่มกระบวนการคัดเลือกผู้รับทุน ให้ได้ผู้รับทุนที่มีจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อการรับราชการ เน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในการทำงาน และการใช้ชีวิต ให้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและกลับมาปฏิบัติงานชดใช้ทุนเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับประเทศชาติ

1.4 การพัฒนาและสร้างแรงจูงใจให้ผู้รับทุนเข้าร่วมโครงการ โดยปรับรูปแบบและเงื่อนไขการรับทุน รวมทั้งการชดใช้ทุน ให้มีความยืดหยุ่น เพื่อดึงดูดและสร้างแรงจูงใจผู้รับทุนที่มีศักยภาพสูงทั้งในและต่างประเทศ ตลอดเวลาทั้งการศึกษารวมทั้งผู้ที่จบการศึกษาแล้ว

1.5 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลทุนการศึกษาให้ทันสมัย เป็นปัจจุบัน และสามารถใช้ประโยชน์เชิงนโยบายได้ โดยปฏิรูประบบฐานข้อมูลทุนการศึกษาทั้งระบบ ด้วยการกำหนด Data Catalog จัดทำและบูรณาการการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลกลางร่วมกัน สร้างสารสนเทศ (information) ด้านทุนพัฒนากำลังคน การอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ

1.6 กำหนดแนวทางการจัดสรรทุน เช่น ประเภทการรับทุน สาขาวิชา ประเทศที่ไปศึกษา โดยมีกลยุทธ์และทิศทางที่สอดคล้องกับความจำเป็นและเร่งด่วนในการพัฒนาประเทศ

2 จัดสรรทุนเพื่อสร้างคนให้ตรงกับตลาดแรงงานและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ โดยมีแนวทางการขับเคลื่อน ดังนี้

2.1 การจัดสรรทุนเพื่อผลิตและพัฒนาากำลังคนระดับสูงเฉพาะทางตามความต้องการของประเทศ โดยกำหนดเป้าหมายและจัดความสำคัญของกลุ่มสาขาวิชาที่เป็นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณในการจัดสรรทุนเกิดความคุ้มค่าและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

การตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน ตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ศ.พิเศษเอก เหล่าธรรมทัศน์) ที่ให้การจัดสรรทุนมุ่งนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายที่รัฐบาล และ อว.วางไว้ โดยตั้งเป้าหมายว่าให้ทุนไปเรียน เพื่อให้ผู้รับทุนกลับมาทำให้ประเทศไทย เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในสิบปีข้างหน้า ดังนั้น ในการจัดสรรทุนจึงต้องกำหนดจุดเน้น (Focus) จัดลำดับความสำคัญ (Priority) มีทางเลือก ทางลัด (By-pass) และมีก้าวยาวๆ (Giant Step) เพื่อสร้างคนให้ตรงกับตลาดแรงงานและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ สามารถกลับมาพัฒนาประเทศตามเป้าหมายและทิศทาง ภายในระยะเวลาที่กำหนด

รวมถึง การเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของโลก ยังมีบางสาขาที่คาดไม่ถึง จึงจำเป็นต้องส่งผู้รับทุนไปเรียนในศาสตร์หรือสาขาที่ยังคาดไม่ถึง เพื่อรองรับวิทยาการใหม่ๆ หรือสาขาที่อุบัติขึ้นใหม่ๆ

นอกจาก การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนแล้ว จะต้องมีความท้าทาย ตั้งเป้าหมายว่า ภายในสิบปี ต้องการผลิตกำลังคน สาขาใด จำนวนเท่าไร กลับมาต้องการให้พัฒนาประเทศเรื่องใด ที่ไหน มีหน่วยงานที่รองรับการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนประเทศ

2.2 การจัดสรรทุนเพื่อพัฒนากำลังคนที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ขั้นสูง รวมทั้งมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้องค์ความรู้ในการพัฒนาประเทศเปลี่ยนแปลงไป ทั้งภาคการศึกษา การสาธารณสุข อุตสาหกรรม และการสื่อสารต่างๆ เช่น ความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ในการผลิตและพัฒนาวัคซีนภายในประเทศอย่างเร่งด่วน ด้านการแพทย์และสาธารณสุขยุคใหม่ แพทย์เชิงลึก (Deep Medicine) การผลิต platform เทคโนโลยีทางอาหาร เกษตรพรีเมียม ความสามารถในการพัฒนาองค์ความรู้ในการผลิตนวัตกรรมด้านอวกาศ ดาราศาสตร์ ดาวเทียม ยานอวกาศ Remote sensing เป็นต้น หรือการเน้นการจัดสรรทุนที่จะเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 เช่น AI, Quantum

ทั้งนี้ อาจดึงอาจารย์ นักวิจัย คนเก่งจากต่างประเทศ ที่มีความรู้ ความสามารถในสาขาเฉพาะทางเชิงลึก สาขาใหม่ๆ มาช่วยสอนในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และการวิจัยขั้นสูง

2.3 การกำหนดสัดส่วนการจัดสรรทุนโดยเน้นสาขาวิชาที่มีความจำเป็นต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ (Strategic, Function, and Area) เพื่อการผลิตกำลังคนระดับสูงรองรับ EEC และระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศ ให้ได้ผู้รับทุนที่ไปศึกษาในสาขาวิชาที่ตรงตามความต้องการในการพัฒนาและกลับมาปฏิบัติงานได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดด้วยความรู้ที่ทันสมัยและตอบโจทย์อุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ เช่น การนำ AI หรือปัญญาประดิษฐ์ โมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Model) มาช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้ง BCG ในธุรกิจด้านสุขภาพ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

นอกจากนี้ ลักษณะการจัดสรรทุนต้องเป็นกลุ่มและมีพลังเพียงพอ โดยคำนึงถึง Mission Specific ของประเทศ

2.4 บริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดประเทศที่ไปศึกษา สาขาวิชา ตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนด้านอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ ซึ่งกลยุทธ์ในการกำหนดประเทศและสาขาวิชาที่ไปศึกษานั้น ไม่เพียงแต่จะจัดสรรทุนไปศึกษาในประเทศที่มีวิวัฒนาการเจริญก้าวหน้า แต่ก็ควรกำหนดให้ไปศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านด้วย โดยเฉพาะ CLMV กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม เพื่อได้ศึกษาภาษา วัฒนธรรม มีความเข้าใจในวิถีชีวิตประเทศเพื่อนบ้าน และสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ฉันมิตรให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ อาจกำหนดกลยุทธ์ในการให้ทุนกับผู้ที่มีศักยภาพสูงจากต่างประเทศ รวมถึงให้ผู้รับทุนจากประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะเพื่อนบ้าน เป็นการดึงดูดคนเก่งจากทั่วโลกให้มีปริมาณที่เพียงพอและมีคุณภาพ ที่จะเป็นกำลังคนที่สำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2.5 การกำหนดแนวทางการต่อยอดการพัฒนาสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะสูงในภาคการผลิตและบริการ โดยการ Reskill, Upskill, Future skill หรือการจัดสรรทุนเพื่อให้ผู้รับทุนไปทำงานวิจัยกับอาจารย์ ในระดับ Leading Edge รวมทั้งการให้ทุนในลักษณะ Non-Degree หรือ Post-Doc เพื่อดึงดูดกำลังคนที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและฉับพลัน

2.6 การบูรณาการการจัดสรรทุนเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันอุดมศึกษา ภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งในด้านการลงทุนและการใช้ประโยชน์จากผู้รับทุน โดยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ และมีเป้าหมายการผลิตกำลังคนที่ชัดเจน

3. ขับเคลื่อนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานและวางแผนการใช้ประโยชน์จากผู้รับทุนอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนประกอบด้วย

3.1 การขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปตามทิศทางและเป้าหมาย โดยเฉพาะในมิติเชิงความเร็ว (Speed) และการเป็นหุ้นส่วน (Partners) ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันสำหรับการลงทุนและการใช้ประโยชน์จากผู้รับทุน เพื่อผลักดันประเทศไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว

3.2 การติดตามการศึกษาและใช้ประโยชน์จากผู้รับทุนอย่างเป็นระบบจากฐานข้อมูลทุนการศึกษา ดังนั้น ฐานข้อมูลจึงมีความสำคัญในการติดตามการใช้ประโยชน์จากผู้รับทุน ตั้งแต่เริ่มรับทุน และระหว่างการศึกษา จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาและเข้าปฏิบัติงานขอใช้ทุน ทั้งนี้ สามารถใช้ประโยชน์จากงานวิจัยระหว่างการศึกษาและศักยภาพของผู้รับทุนระหว่างศึกษา ในสถานการณ์ที่มีความต้องการใช้ประโยชน์จากผู้รับทุนโดยไม่จำเป็นต้องรอให้สำเร็จการศึกษา และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็สามารถใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลได้อย่างเต็มที่

3.3 การวางระบบในการดูแลผู้รับทุน มีหน่วยงานที่ดูแลและติดตามผู้รับทุนอย่างสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่เริ่มรับทุน ดูแล ให้คำปรึกษา แนะนำ ด้านการเรียน การใช้ชีวิต และให้มีช่องทางการติดต่อสื่อสารได้ตลอดอย่างสม่ำเสมอ หลายช่องทาง มีการติดตามผู้รับทุนในระหว่างการศึกษาเป็นระยะๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา สุขภาพ การปรับตัวและการใช้ชีวิตของผู้รับทุนได้อย่างทันท่วงที รวมถึงการติดตามผู้รับทุนหลังสำเร็จการศึกษาและไปปฏิบัติงานขอใช้ทุนได้ตามเต็มศักยภาพ

3.4 การใช้ศักยภาพของผู้รับทุนและใช้ประโยชน์จากผู้รับทุนอย่างเต็มที่ในการขับเคลื่อนการพัฒนากำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศตั้งแต่ระยะที่มีการศึกษา ซึ่งมีความจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพผู้รับทุนเป็นระยะๆ โดยการ Reskill, Upskill, Future skill หรือให้ทุนศึกษาต่อหลังปริญญาเอก เพื่อให้มีความรู้ใหม่ๆ ที่ทันสมัยตรงกับความต้องการและความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศ และทันเวลา

3.5 การสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Path) ของผู้รับทุนให้ชัดเจน ตั้งแต่การมีหน่วยงานปฏิบัติงานขอใช้ทุนหลังสำเร็จการศึกษาอย่างชัดเจน เมื่อเข้าปฏิบัติงานแล้วมีเส้นทางความก้าวหน้าทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และด้านบริหารที่ชัดเจน เพื่อจูงใจให้ผู้รับทุนอยู่ในระบบ

3.6 การสร้างและใช้กลไกของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคการศึกษา ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน และสร้างความร่วมมือระหว่างทุนประเภทต่างๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อใช้ประโยชน์จากผู้รับทุนอย่างเต็มศักยภาพ

3.7 มีระบบการรายงานผลการดำเนินการในภาพรวมอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ

ส่วนที่ 8 เป้าหมายการดำเนินงาน (OUTPUT/OUTCOME)

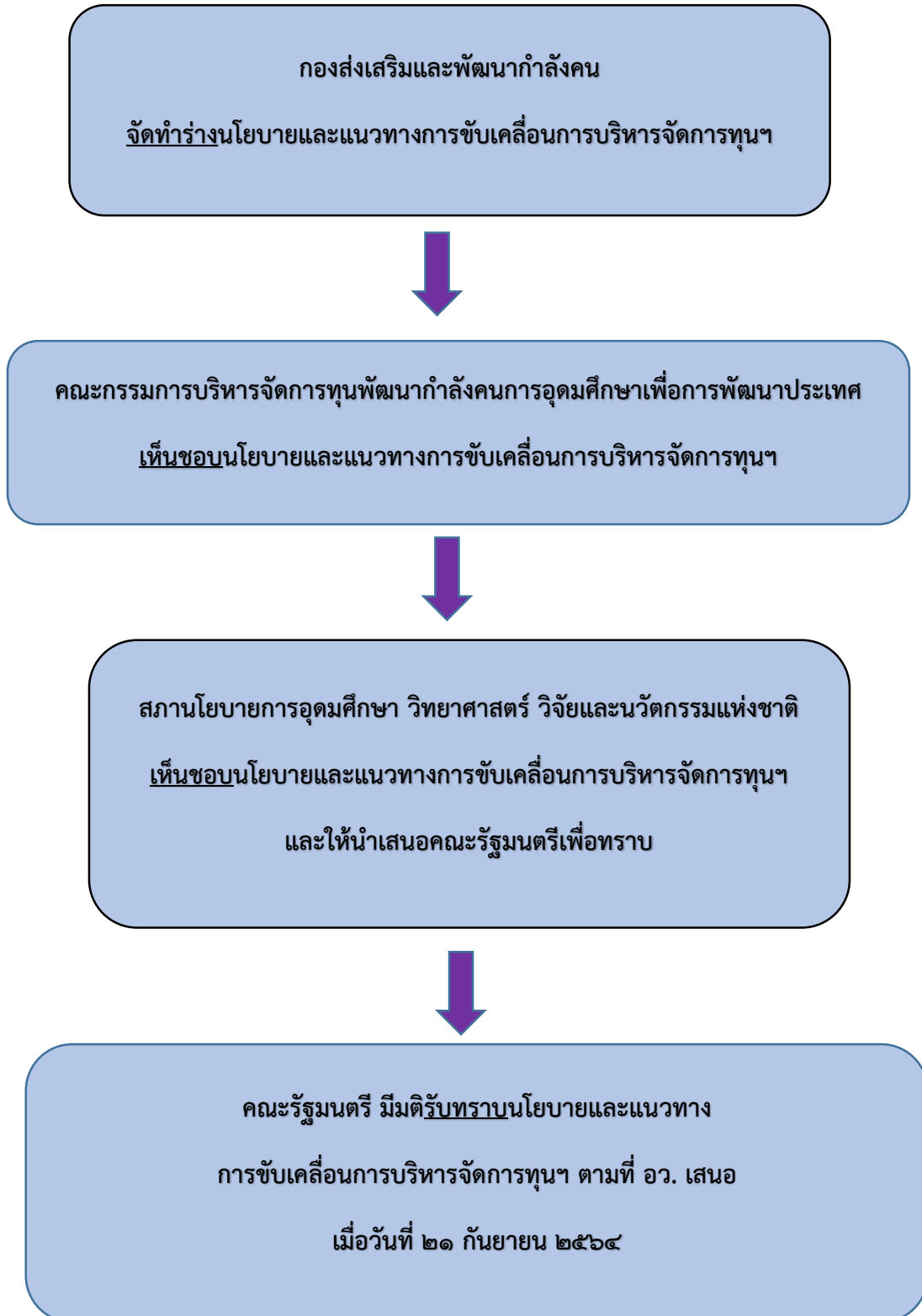
1) หน่วยบริหารทุนมีความเป็นเอกภาพ ในการนำนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อน การบริหารจัดการทุนไปสู่การปฏิบัติ

2) มีแผนการดำเนินงานและแผนงบประมาณที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เกิดการบริหารจัดการที่คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด เกิดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานที่ตอบโจทย์ประเทศได้ สามารถทำให้ประเทศไทยก้าวสู่พ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง

3) ผลการประเมินการใช้ประโยชน์ และการใช้ศักยภาพจากผู้รับทุน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ที่โครงการได้กำหนดไว้ มีการใช้งบประมาณของประเทศที่คุ้มค่า และเกิดการพัฒนาเทคโนโลยี ที่ตอบโจทย์ความต้องการของภาคการผลิตด้านต่างๆ ด้วยผลผลิตจากผู้รับทุนที่กลับมาสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมกับประเทศไทยและสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทยได้จริง

ภาคผนวก

การดำเนินการ “นโยบายและแนวทางการขับเคลื่อน
การบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ”

รายชื่อคณะกรรมการบริหารจัดการทุนพัฒนากำลังคนการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	ที่ปรึกษา
2. ศาสตราจารย์นิธิ มหานนท์	ที่ปรึกษา
3. รองศาสตราจารย์วรากรณ์ สามโกเศศ	ที่ปรึกษา
4. คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์	ที่ปรึกษา
5. ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	ประธานกรรมการ
6. ปลัดกระทรวงแรงงาน	กรรมการ
7. ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
8. ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กรรมการ
9. เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน	กรรมการ
10. เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	กรรมการ
11. ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ	กรรมการ
12. เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา	กรรมการ
13. รองปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	กรรมการ
14. ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	กรรมการ
15. ประธานกรรมการการอุดมศึกษา	กรรมการ
16. ประธานกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	กรรมการ
17. ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	กรรมการ
18. ประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย	กรรมการ
19. นายถาวร ชลัษเฐียร	กรรมการ
20. นายยงยุทธ แฉล้มวงษ์	กรรมการ
21. นางวิไลพร เจตน์จันทร์	กรรมการ
22. นายสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์	กรรมการ
23. นายสัมพันธ์ ศิลปนาฏ	กรรมการ
24. ผู้อำนวยการกองส่งเสริมและพัฒนาากำลังคน สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	กรรมการและเลขานุการ
25. เจ้าหน้าที่สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	ผู้ช่วยเลขานุการ
26. เจ้าหน้าที่สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม	ผู้ช่วยเลขานุการ